

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษา ของสถาบันราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านองค์กร ด้านการเรียนการสอน ด้านสังคม ด้านการเงิน และด้านกายภาพ ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของสภาพแวดล้อม
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
3. การพัฒนานักศึกษาและปัจจัยในการพัฒนานักศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของสภาพแวดล้อม

การศึกษาสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษา ถือเป็นความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา เพราะการจัดสภาพแวดล้อมให้อื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และสนองต่อความต้องการของนักศึกษาได้อย่างเพียงพอและเหมาะสมแล้ว นักศึกษาก็สามารถที่จะพัฒนาให้พร้อมทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจ เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต ดังนั้น ผลที่ได้จากการศึกษาสภาพแวดล้อมของสถาบันก็จะเป็นประโยชน์ และเป็นแนวทางแก่ผู้บริหารที่จะนำข้อมูลไปใช้ เพื่อวางแผนและพัฒนาสถาบันให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อประโยชน์ต่อมวลสมาชิกในสถาบันนั้น ๆ และทำให้นักศึกษาเข้าใจถึงลักษณะของสถาบันนั้น ๆ การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษา มีเทคนิคและวิธีการศึกษาได้หลายอย่าง และสภาพแวดล้อมที่ทำการศึกษาก็แตกต่างกันออกไป ซึ่งในการศึกษาสภาพแวดล้อมที่ผ่านมาได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมดังนี้

สภาพแวดล้อม (Environment) ตามความหมายของพจนานุกรม (Webster's new Collegiate Dictionary, 1958 : 223) หมายถึง การรวมตัวของสภาพภายนอกที่มีอิทธิพลต่อชีวิตและพัฒนาการของมนุษย์

ฮาโรลด์ (Harold, 1964 : 233) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สภาพแวดล้อมทางการศึกษา หมายถึง ระบบการศึกษา ระบบการปกครอง และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทัศนคติ และความสนใจของตนเอง

เพส และสเตอร์น (Pace and Stern, 1965 : 260) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สภาพแวดล้อม หมายถึงพฤติกรรม เหตุการณ์ สภาพการณ์ แนวความคิดและลักษณะทางกายภาพที่เป็นสิ่งบังคับให้ทุกคนในสถาบันต้องปฏิบัติตาม เช่น ลักษณะของบริเวณ อาคาร สถานที่ สภาพเหตุการณ์ การขัดแย้ง การประสานงาน แนวความคิด ปรัชญา อุดมการณ์ กฎเกณฑ์ระเบียบวินัย ข้อบังคับ และการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นสภาพแวดล้อมที่จะเสริมแรงให้นักศึกษาเกิดความต้องการที่จะเสริมสร้างบุคลิกภาพได้ ดังนั้นถ้าสถาบันต้องการที่จะพัฒนาบุคลิกภาพตามที่ปรารถนา สถาบันจำเป็นต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตัวเองจนสุดความสามารถ เพื่อที่จะได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษาให้ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

ชิคเกอร์ริง และ แบลคเบอร์น (Chickering and Blackburn, 1970 อ้างถึงใน สงวน สหวงษ์, 2526) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สภาพแวดล้อมทางการศึกษา หมายถึง หลักสูตร การเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา แนวนโยบายของสถานศึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร และบรรยากาศทางวิชาการ

แอสติน (Astin, 1993 : 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง ปัจจัยต่าง ๆ ของสถาบัน ที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษา เช่น นโยบายของสถาบัน โปรแกรมวิชา กลุ่มเพื่อน เป็นต้น

สุวรรณ สุขสมภักดิ์ (2530) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สภาพแวดล้อมวิทยาลัย หมายถึง สิ่งเร้าที่มีศักยภาพ อันได้แก่บุคคล สิ่งของ วัตถุ สภาพการณ์ทั้งที่เป็นรูปธรรม แนวความคิด ความรู้สึก บรรยากาศ ระบบการศึกษา การปกครอง กิจกรรม ลักษณะของบริเวณอาคารสถานที่และสิ่งต่าง ๆ ทั่วไป ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่และการพัฒนาทุกด้านของนักศึกษาในสถานศึกษา

สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2538 : 70) ให้ความหมายไว้ว่า สภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สิ่งที่มีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิตและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลสร้างขึ้น สิ่งมีชีวิต ได้แก่ มนุษย์ สัตว์ พืช สิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ อาคารสถานที่ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ส่วนสภาพการณ์ที่บุคคลสร้างขึ้น เช่น กฎระเบียบ บรรยากาศ สังคมและวัฒนธรรม

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อม หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่อยู่ภายในสถาบันอุดมศึกษา ที่จะส่งเสริม และเอื้ออำนวยต่อการศึกษา และพัฒนาการทุกด้านของนักศึกษา ได้แก่ การเรียนการสอน การบริหาร การบริการ หลักสูตร ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษา และอาคารสถานที่ ที่กระตุ้นส่งเสริมและพัฒนาการของนักศึกษาในทุกๆ ด้าน เพื่อให้นักศึกษาสามารถพัฒนาตนเองไปสู่จุดมุ่งหมายของสถาบัน

ความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่มีต่อนักศึกษา

สถาบันการศึกษาใด ๆ ก็ตาม นักศึกษาจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญ และมีจำนวนมากที่สุดในสถาบัน ดังนั้นสภาพแวดล้อมของสถาบันจึงมุ่งเน้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาเป็นสำคัญ ทั้งการเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ความสะดวกสบายในความเป็นอยู่ ตลอดจนพัฒนาการทุกด้านของนักศึกษา เมื่อสภาพแวดล้อมภายในสถาบันมีความสำคัญต่อการพัฒนา นักศึกษาและถ้าสถาบันการศึกษาสามารถจัดสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของนักศึกษาได้นั้น นับเป็นการช่วยให้นักศึกษาเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (วิจิตร ศรีสอาน, 2518 : 44-45) ซึ่งสอดคล้องกับ สิปปนนท์ เกตุทัต ที่ว่าสถาบันการศึกษาที่เหมาะสมกับการสร้างบัณฑิตควรเป็นสถาบันที่รวบรวมวิทยาการแขนงต่าง ๆ มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ มีอาจารย์ที่มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม ส่งเสริมการบริการห้องสมุด (เอกสารอัดสำเนา)

นอกจากนั้น อรพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์ (2533 : 9-10) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมภายในสถาบันเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงจนเป็นการเรียนรู้ ตามหลักทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาที่มีการศึกษาเรื่องพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม ทำให้ทราบว่า นอกเหนือจากลักษณะต่าง ๆ ที่คนได้รับการถ่ายทอดมาจากพันธุกรรมทำให้คนแตกต่างกันแล้ว ยังมีอิทธิพลอื่น ๆ อีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่สำคัญได้แก่ สภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู การคบเพื่อน การสังคม การสมาคม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ดินฟ้าอากาศ ที่อยู่อาศัย อาหาร เป็นต้น ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และประสบการณ์ของแต่ละคนนั้น จะแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมของแต่ละคน ประสบการณ์กับการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ประสบการณ์เป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และขณะเดียวกัน ผลจากการเรียนรู้ทำให้คนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ แต่ต้องอาศัยการจัดประสบการณ์ที่ดีพอ จึงทำให้คนได้เรียนรู้เป็นผลสำเร็จ ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยผู้เรียนให้มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนที่ดี (วิไล ดังทัดสวัสดิ์, 2536 : 11)

จากทัศนะดังกล่าวสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมภายในสถาบันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษา ถ้าสถาบันการศึกษาสามารถจัดสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของนักศึกษาได้นั้น นับเป็นการช่วยให้นักศึกษาเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นคนที่สมบูรณ์ มีความรับผิดชอบ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เพื่อรองรับการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของสังคมต่อไป

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมสถาบัน ช่วยทำให้นักการอุดมศึกษาเข้าใจสถาบันมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางนำไปสู่การวางแผนและพัฒนาสถาบันให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เอื้ออำนวยต่อสัมฤทธิ์ผลของมวลสมาชิก และเพื่อการแนะแนวการศึกษาให้นักศึกษาได้ด้วย (วิไลวรรณ พิธิยานุวัฒน์, 2519) ได้มีการศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมสถาบัน โดยใช้วิธีการศึกษาและเครื่องมือที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้การใช้เครื่องมือในการศึกษาขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของแต่ละสถาบัน และเป้าหมายของการประเมิน

เฟลด์แมน (Feldman, 1972 : 1343-148) ได้ประเมินสภาพแวดล้อมสถาบันแต่ละแห่งพบว่าสภาพแวดล้อมในสถาบันต่าง ๆ นั้นไม่เหมือนกัน จะแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรม โครงสร้างของสังคม วัตถุประสงค์ของการจัดหน่วยงานและคุณลักษณะของบุคลากรในสถาบัน นักวิจัยไม่สามารถบอกได้ว่าวิธีประเมินสภาพแวดล้อมวิธีใดจะดีที่สุด และมีหลายวิธีที่ต่างกัันตามเป้าหมายของการประเมิน ซึ่งเฟลด์แมนได้สรุปวิธีการประเมินสภาพแวดล้อมสถาบันไว้ 6 วิธี คือ

1. การประเมินสภาพแวดล้อมในด้านมานุษยวิทยา โดยการศึกษาวิเคราะห์วิทยาลัย 3 แห่ง ในสหรัฐอเมริกาผลปรากฏว่า วิธีการด้านมานุษยวิทยาสามารถนำมาเป็นพื้นฐานอย่างกว้าง ๆ ที่จะทำให้เข้าใจวิธีการในศาสตร์แขนงอื่นอีกหลายสาขา รวมทั้งประวัติศาสตร์ ปรัชญาการศึกษา สังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์
2. การประเมินสภาพแวดล้อมโดยแบ่งตามลักษณะทั่วไปซึ่งถือว่าวิทยาลัยแตกต่างกันในลักษณะต่าง ๆ คือ การจัดหลักสูตร การปกครอง เพศของนักศึกษา สถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และระดับการศึกษา
3. การประเมินสภาพแวดล้อมในด้านประชากรศาสตร์ นิเวศวิทยา และลักษณะที่เกี่ยวกับสถาบันการศึกษา ซึ่งสภาพแวดล้อมวิทยาลัยสามารถประเมินได้จากการวัดแบบ และเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางสมองของนักศึกษา จำนวนนักศึกษาและสัดส่วนของนักศึกษาในแต่ละวิชาเอก เครื่องมือประเมินสภาพแวดล้อมวิทยาลัยแบบนี้ ได้แก่ เทคนิคการประเมินสภาพแวดล้อมวิทยาลัย (The Environment Assessment Technique หรือ EAT)
4. การประเมินสภาพแวดล้อม โดยพิจารณาบรรยากาศในสถาบันการศึกษา ผู้ประเมินสภาพแวดล้อมโดยวิธีนี้ ได้แก่ Pace และ Stern เครื่องมือที่ใช้เรียกว่าดัชนีวิทยาลัย (The College Characteristics Index หรือ CCI) และมาตราวัดสภาพแวดล้อมวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย (The College and University หรือ CUES)
5. การประเมินสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อมวิทยาลัย เกิดจากความเชื่อว่าสภาพแวดล้อมเชิงสิ่งเร้าก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกี่ยวกับการรับรู้ด้านประสาทสัมผัสของมวล

สมาชิกในวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษา สภาพที่เป็นอยู่หรือสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นเหล่านี้ สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตอย่างอิสระ Astin เป็นผู้สร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการศึกษา สภาพแวดล้อมวิทยาลัย โดยเรียกเครื่องมือนี้ว่าแบบสำรวจกิจกรรมวิทยาลัย (The Inventory of College Activities or ICA)

6. การประเมินสภาพแวดล้อมโดยแบ่งตามโครงสร้างทางสังคม และการจัดการทางสังคม ได้แก่ ธรรมชาติทางสังคม การบริหารและโครงสร้างทางอำนาจในวิทยาลัย จุดมุ่งหมายของสถาบันการศึกษา ธรรมชาติและนิสัยของการจัดการทางสังคมภายในวิทยาลัย

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (2527 : 2-12) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย และสรุปวิธีการประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่นิยมใช้กันอยู่มี 3 วิธี คือ

1. วิธีวัดภาพพจน์มหาวิทยาลัย (The Image Approach) ได้แก่การประเมิน โดยให้สมาชิกในมหาวิทยาลัย เช่น นักศึกษา อาจารย์หรือผู้บริหาร รายงานหรือแสดงความรู้สึกประทับใจเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัด สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่ได้จากวิธีนี้จึงหมายถึง ลักษณะของมหาวิทยาลัยในทัศนะของมวลสมาชิกในมหาวิทยาลัยนั้น ๆ และเชื่อว่าสมาชิกของมหาวิทยาลัยเท่านั้นเป็นผู้ที่สามารถบรรยายสภาพมหาวิทยาลัยได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เครื่องมือที่นิยมใช้ประเมินสภาพแวดล้อมวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยตามวิธีนี้ ได้แก่ มาตรฐานวัดสภาพแวดล้อมวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย (The College Characteristics Index หรือ CCI) มาตรฐานวัดสภาพแวดล้อมวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย (The College and University Environment Scales or CUES) แบบสำรวจหน้าที่ของสถาบัน (The Institutional Functioning Inventory or IFI)

2. วิธีวัดคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษา (The Student Characteristics Approach) เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย โดยให้นักศึกษาแต่ละคนตอบแบบสอบถามบรรยายถึงคุณลักษณะของตัวเอง แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยคุณลักษณะของนักศึกษาสถาบันนั้น ๆ วิธีนี้ตั้งอยู่บนรากฐานความเชื่อที่ว่าคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษาจะถูกกำหนดหรือแต่งเติมเสริมสร้างโดยสภาพแวดล้อมของสถาบัน ดังนั้นจึงสามารถศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันจากคุณลักษณะของนักศึกษาได้ เครื่องมือที่นิยมใช้คือ เทคนิคการประเมินสภาพแวดล้อม (The Environment Assessment Technique or EAT)

3. วิธีวัดสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อม (The Stimulus Approach) มุ่งวัดสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้า พัฒนขึ้นจากความเชื่อที่ว่าอย่างน้อยที่สุดเราจะสามารถตีความหมายของข้อมูลที่วัดได้จากวิธีนี้ในเชิงเหตุผลได้ดีกว่าข้อมูลหรือสภาพแวดล้อมที่เราวัดได้โดยวัดภาพพจน์มหาวิทยาลัยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัย (The inventory of College Activities or ICA) ซึ่งแอสติน (Astin, 1968) สร้างแบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัยขึ้นเพื่อหาสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อม โดยได้ให้คำนิยามว่าสภาพแวดล้อมเชิงสิ่งเร้าหมายถึง

พฤติกรรม เหตุการณ์ หรือคุณลักษณะใด ๆ ของสถาบันที่สังเกตเห็นได้ อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการรับรู้ด้านประสาทสัมผัสของมวลสมาชิกในมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งนิสิตนักศึกษา สภาพที่เป็นอยู่ สิ่งที่เกิดขึ้นสามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตอิสระแบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัยสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสอบถามนักศึกษาระดับปริญญาตรี เพื่อหาสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อมทั้งหลาย แบบสำรวจแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย แบ่งเป็น 4 ประเภทคือ สภาพแวดล้อมด้านเพื่อน สภาพแวดล้อมในห้องเรียน สภาพแวดล้อมด้านบริหาร สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่

2. ความประทับใจมหาวิทยาลัย

3. อุปนิสัยส่วนตัวของนักศึกษา

สำหรับการศึกษาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาของประเทศไทยนั้น อรรถพร คุณพันธ์ (2521 : 61) ได้สร้างแบบสำรวจจำแนกสภาพแวดล้อมวิทยาลัย โดยอาศัยแบบสำรวจที่เที่ยงตรงตามทฤษฎี (Construct Validity) เที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ตั้งเป็นทฤษฎีไว้ 5 ประการ คือ

ทฤษฎีที่ 1. สถานศึกษาจะมีสภาพแวดล้อมที่ดีก็ต่อเมื่อนักศึกษาที่เป็นสมาชิกล้วนมีเจตคติที่ดีต่อสถานศึกษา นักศึกษามีความรู้สึกภูมิใจ

ทฤษฎีที่ 2. สถานศึกษาที่ดีจะต้องมีบรรยากาศในการเรียนการสอน เป็นส่วนหนึ่งในการเอื้ออำนวยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้อย่างดี มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากสัมพันธอันดีระหว่างอาจารย์ กับนักศึกษา

ทฤษฎีที่ 3. สถานศึกษาที่ดีจะต้องมีการส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร ทั้งในด้านวิชาการ สันทนาการ กีฬา ศิลปวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มเพื่อน คือเป็นผู้นับถือ มีมนุษยสัมพันธ์ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

ทฤษฎีที่ 4. สถานศึกษาที่ดีจะต้องมีการบริหารดี นักศึกษาเคารพกฎระเบียบของสถาบัน ผู้บริหารยินดีให้คำปรึกษาแนะนำ และให้โอกาสนักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหาร

ทฤษฎีที่ 5. สถานศึกษาจะมีสภาพแวดล้อมที่ดีจะต้องมีอาคารสถานที่ที่ดีทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพเพียงพอกับจำนวนนักศึกษา เพราะอาคารสถานที่มีความสำคัญทางกายภาพที่จะช่วยผลักดันให้การเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผล

จากการวิจัยสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยในประเทศไทย โดยทั่วไปส่วนมากใช้แนวคิดหลักของ แอสติน (Astin, 1968) คือการสำรวจสภาพแวดล้อมเชิงสิ่งเร้า โดยใช้เครื่องมือสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัย มีส่วนน้อยที่ใช้เทคนิคอื่น เช่น อรรถพร คุณพันธ์ ใช้เทคนิคมาตราวัดสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย และแบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัย หรือ CIA ร่วมกันสร้างแบบสำรวจขึ้นมาใช้สำหรับมหาวิทยาลัยไทย และประสงค์ จันทองจิน ได้ใช้เทคนิควิธี

สัมภาษณ์ในเชิงเหตุผลของ แคนทริล (Cantnl Self Anchoring Scale อ้างถึงใน อัจฉรวรรณ นารตพจนานนท์, 2536 : 13)

องค์ประกอบของสภาพแวดล้อม

สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านโครงสร้าง บรรยากาศ และสภาพแวดล้อม แอสติน (Astin, 1993 : 33-34) กล่าวถึงองค์ประกอบของ สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อประสบการณ์ของนักศึกษา ทั้งด้านคุณลักษณะ ความรู้ ความสามารถ และอารมณ์ ดังนี้

1. ลักษณะของสถาบัน (Institution Characteristics) สถาบันอุดมศึกษา สามารถจำแนกโดยพิจารณาจาก

1.1 รูปแบบของสถาบัน หมายถึง หลักสูตรที่เปิดสอน เช่น เป็นมหาวิทยาลัย หรือ วิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตร 4 ปี

1.2 สังกัดของสถาบัน หมายถึง สถาบันนั้น ๆ อยู่ภายใต้การดูแลของ หน่วยงานหรือองค์กรใด เช่น รัฐบาล หรือ เอกชน

1.3 ขนาดของสถาบัน หมายถึง จำนวนของนักศึกษาทั้งที่ศึกษาในระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา

2. หลักสูตร (Curricular) หมายถึง รูปแบบของการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

2.1 วิชาบังคับ (required course) เป็นวิชาที่นักศึกษาทุกคนต้องเรียน

2.2 เน้นวิชาเอก (major-dominated) เป็นลักษณะที่วิชาศึกษาทั่วไป สนับสนุน หรือเสริมวิชาเอก

2.3 หมวตวิชา (distributional) เป็นลักษณะที่คัดเลือกวิชามาจากหลาย ๆ ศาสตร์ แล้วมาจัดเป็นหมวตวิชาศึกษาทั่วไป

2.4 รายวิชาที่สอดคล้องกับพัฒนาการของสังคม (progressive offering) เป็นลักษณะวิชาที่เกี่ยวกับสภาพสังคมปัจจุบัน

2.5 เน้นเอกัตบุคคล (personalized or individualized) เป็นลักษณะวิชาที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี หรือหัวข้อวิจัยของแต่ละคน

2.6 บูรณาการ (integrative or interdisciplinary) เป็นลักษณะวิชาที่รวม หลายวิชาไว้ด้วยกัน

3. อาจารย์ (The Faculty Environment) เกี่ยวข้องกับ

3.1 การทำวิจัยของอาจารย์ พิจารณาในด้านการใช้เวลาทำวิจัยของอาจารย์ ผลงานวิจัยที่จัดพิมพ์

3.2 ประสิทธิภาพของการสอน พิจารณาในด้านการใช้รูปแบบของการสอน ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.3 บรรยากาศในการทำงานของอาจารย์ พิจารณาในด้านความมีอิสระ การบริหารงาน การมีมนุษยสัมพันธ์ และสัดส่วนของเวลาที่ปฏิบัติงาน

3.4 ภาระงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษา พิจารณาในด้านการให้ เวลาแก่นักศึกษา การให้คำปรึกษา แนะนำนักศึกษาในด้านต่าง ๆ

4. กลุ่มเพื่อน เพื่อนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลกับนักศึกษา เช่น การเข้า กลุ่มเพื่อน การปรับตัวเข้ากับเพื่อน ลักษณะของเพื่อน จะมีผลต่อบุคลิกลักษณะของนักศึกษา ไมแอก และ อาร์เนย์ (Micek and Arney 1974, อ้างถึงใน Erwin, 1991 : 48-51) ได้แบ่งองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษา ที่มีผลต่อการเรียนของนักศึกษา ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน (instructional environment) หมายถึง บรรยากาศการเรียนการสอน วิธีสอน หลักสูตร กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน

2. สภาพแวดล้อมทางสังคม (social environment) หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษา ความสัมพันธ์กลุ่มเพื่อน

3. สภาพแวดล้อมทางการเงิน (fiscal environment) หมายถึง สถานภาพทางการเงิน การจัดสรรเงินช่วยเหลือให้กับนักศึกษา

4. สภาพแวดล้อมขององค์กร (organization environment) หมายถึง นโยบาย และการดำเนินงานของสถาบันที่มีผลต่อการเรียนของนักศึกษา

5. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (physical environment) หมายถึง สภาพทั่วไป เช่น อาคารสถานที่ ภูมิทัศน์ต่าง ๆ โสตอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในห้องเรียน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษามีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของสถาบัน คือ หลักสูตร การเรียนการสอน การบริหาร อาจารย์ การเงิน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และกลุ่มเพื่อน โสตอุปกรณ์ต่าง ๆ และอาคารสถานที่ เป็นต้น และสภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษามีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษา เพราะเมื่อนักศึกษาเข้ามาสู่สถาบันอุดมศึกษา นักศึกษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งนักจิตวิทยาากลุ่มพฤติกรรมนิยมที่สนใจเกี่ยวกับอิทธิพลของสภาพแวดล้อม มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของนักศึกษา มีส่วนสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษา และการสร้างสภาพแวดล้อมนั้นจะต้องประกอบไปด้วยสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในสถาบัน สภาพแวดล้อมภายนอกจะเป็นตัวกำหนดว่าสถาบันควรจะเป็นอย่างไรและต้องมุ่งหน้าไปในทิศทางใด ส่วนสภาพแวดล้อมภายใน ได้แก่ นโยบายสถาบัน การเรียนการสอน สังคมกลุ่มเพื่อน การเงิน อาคารสถานที่ นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาโดยตรง

การพัฒนานักศึกษาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษา

นักศึกษาคือทรัพยากรที่สำคัญอย่างยิ่ง ในกระบวนการผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษา จากความเจริญของศาสตร์ทางอุดมศึกษาทำให้เห็นความสำคัญของนักศึกษา ดังนั้นแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนานักศึกษาในปัจจุบันได้พัฒนาไปเป็นอันมาก ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในการที่จะพัฒนาคนเหล่านั้นให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ จากการศึกษาวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาหลายๆ แห่งจะพบว่าสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนานักศึกษา โดยส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นผู้ที่คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ส่งเสริมให้เป็นพลเมืองดี เข้าใจตนเองและเข้ากับผู้อื่นรวมทั้งสามารถประกอบอาชีพได้ในอนาคต (ธิดารัตน์ บุญนุช, 2528)

การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของนักศึกษาจะเกิดขึ้นได้ต้องขึ้นอยู่กับสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งจะต้องเสริมสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่ดี โดยให้สอดคล้องกับปรัชญาและนโยบายของสถาบัน เพื่อที่จะช่วยส่งเสริมปลูกฝังนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่ถึงพร้อมด้วยความรู้ ความสามารถ ความเจริญทั้งร่างกาย และจิตใจ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (พรชูลี อาชาวอำรุง, 2525) การพัฒนานักศึกษาย่อมมีปัจจัยหลายประการ และปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของนักศึกษาให้สู่เป้าหมายตามที่สถาบันอุดมศึกษากำหนดไว้มีหลายประการด้วยกัน แต่เนื่องจากการพัฒนานักศึกษาเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน และต้องเกี่ยวข้องกับบุคลากรหลายฝ่าย ทั้งผู้บริหาร อาจารย์ และตัวนักศึกษาเอง สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2538) กล่าวว่า การพัฒนานักศึกษามีปัจจัยสำคัญ 8 ประการ ดังนี้

1. ด้านบริหาร ได้แก่ ระเบียบข้อบังคับ ระบบการบริหาร นโยบายและบรรยากาศที่ส่งเสริมต่อการพัฒนานักศึกษา
2. ด้านวิชาการ ได้แก่ หลักสูตรที่ช่วยให้นักศึกษามีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ
3. ด้านกิจกรรมนักศึกษา ได้แก่ การจัดบริการเพื่อช่วยแก้ปัญหาของนักศึกษา และช่วยให้นักศึกษามีความพร้อมในการเรียน และการจัดกิจกรรมและบริการที่มีคุณภาพ
4. ด้านบุคลากร ได้แก่ จำนวนบุคลากร ความรู้ความสามารถของบุคลากร ชวัญและกำลังใจในการทำงานของบุคลากร ซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนานักศึกษาโดยตรง
5. ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อม ได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณ และอาคารสถานที่ที่เพียงพอต่อการพัฒนานักศึกษา มีสภาพแวดล้อมของอาคารที่สะอาดสวยงาม
6. ด้านกลุ่มเพื่อน ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนานักศึกษาทางด้านสังคม
7. ด้านตัวนักศึกษา ได้แก่ สถิติปัญญา บุคลิกภาพ ทัศนคติ ของนักศึกษา แต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน

8. ด้านสภาพแวดล้อมภายนอกสถาบัน ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจสังคม และ การเมือง

สมุน อมรวิวัฒน์ (2529) ได้กล่าวถึงการพัฒนา นักศึกษาว่าขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ 4 ประการ คือ. ผู้สอนต้องมีศาสตร์และศิลป์ สถาบันต้องจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์และ สิ่งเร้าที่ดีที่ส่งเสริมให้เรียนรู้ด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น

ซิกเกอร์ริง (Chickering, 1993) ได้เสนอทฤษฎีทิศทางการพัฒนานักศึกษาว่า นักศึกษา เมื่อได้เข้ามาในสถาบันอุดมศึกษาจะมีพัฒนาการ 7 ด้าน ได้แก่

1. การพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา
2. การควบคุมอารมณ์
3. การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง
4. การพัฒนาการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
5. การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง
6. การพัฒนาเป้าหมายชีวิตของตนเอง
7. การพัฒนาบุรณการ

นอกจากนั้นซิกเกอร์ริงได้เสนอตัวแปรที่เชื่อว่ามีอิทธิพลต่อการพัฒนา นักศึกษา 7 ประการ ดังนี้

1. เป้าหมายของสถาบัน ทุกสถาบันต่างมีวัตถุประสงค์ แต่อาจจะปฏิบัติอย่าง เกร็งครัดไม่เหมือนกัน อิทธิพลของเป้าหมายสถาบันต่อนักศึกษาจะมีมากขึ้น เมื่อสถาบันมี วัตถุประสงค์ชัดเจนและได้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจะทำให้มีการจัด โปรแกรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม เป้าหมายของสถาบันจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษา ในด้านการพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจ ด้านการ พัฒนาความเป็นตัวของตัวเองและด้านการพัฒนาเป้าหมายของชีวิต

2. ขนาดของสถาบัน ซิกเกอร์ริงพบว่าสถาบันขนาดใหญ่มีอิทธิพลทางลบต่อ การพัฒนานักศึกษาในด้านการพัฒนาสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม ด้านการติดต่อ สัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง และด้านการพัฒนาบุรณการ อิทธิพลต่าง ๆ จะเป็นไปในทางบวกถ้าขนาดของสถาบันลดลง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ กับนักศึกษาเกิดขึ้นบ่อยอย่างเป็นมิตร และเกิดขึ้นในหลาย ๆ สถานการณ์ จะมีอิทธิพลต่อการ พัฒนานักศึกษาในด้านความสามารถทางสติปัญญา สมรรถนะในการรับรู้ ด้านการเสริมสร้าง เอกลักษณ์แห่งตน ด้านการพัฒนาเป้าหมายของชีวิต และด้านการพัฒนาบุรณภาพ

4. หลักสูตร หลักสูตรที่ดีจะต้องมีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหา และกระบวนการ มีความสัมพันธ์กับภูมิหลังของนักศึกษาแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน กระตุ้นให้เกิดการ แสวงหาความรู้ เกิดค่านิยมโดยการบุรณการจากเนื้อหา และกิจกรรม หลักสูตรจะมีอิทธิพลต่อ

นักศึกษาในด้านการพัฒนาสติปัญญา สมรรถภาพในการรับรู้ ด้านการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง ด้านการพัฒนาเป้าหมายของชีวิต

5. การสอน การเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษา มีการร่วมมือกันในหมู่นักศึกษา การให้การประเมินผลกลับโดยทันที จะทำให้นักศึกษาใช้เวลาในการเรียนมากขึ้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาในด้านสติปัญญา สมรรถภาพในการรับรู้ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านการพัฒนาตน การเป็นตัวของตัวเอง ด้านการเสริมสร้างเอกลักษณ์แห่งตน และด้านการพัฒนาเป้าหมายของชีวิต

6. สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนและชุมชนของนักศึกษา ชุมชนที่นักศึกษายู่มีตั้งแต่ในห้องเรียน ในหอพัก ในสโมสร กลุ่มเพื่อนสนิทหรือคู่รัก นักศึกษาจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากเพื่อนในชุมชนเหล่านี้มากกว่าที่เรียนรู้จากอาจารย์ สัมพันธภาพที่เกิดขึ้นนี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษาในทุก ๆ ด้าน

7. โปรแกรมการพัฒนานักศึกษา และสวัสดิการต่าง ๆ ของสถาบัน ซึ่งการจัดโปรแกรมการพัฒนานักศึกษานี้ เป็นหน้าที่ของบุคลากรนักศึกษา ร่วมกับอาจารย์ที่จะจัดให้มีขึ้น ซึ่งสามารถจัดให้มีผลต่อการพัฒนานักศึกษาในด้านใดก็ได้ตามความต้องการ

มิลเลอร์และพริ้นส์ (Miller and Prince, 1976) ได้ให้แนวคิดในการพัฒนานักศึกษาว่าต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์และนโยบายการรับนักศึกษาของสถาบัน คือ การกำหนดนโยบายการรับนักศึกษาซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการตั้งกฎเกณฑ์ และเมื่อรับเข้ามาแล้วก็ต้องมุ่งจัดเสริมประสบการณ์และการสอนให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. การปฐมนิเทศ จะช่วยให้นักศึกษาที่เข้ามาในชั้นปีที่ 1 ปรับตัวและเรียนรู้การใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย เข้าใจระบบการศึกษาในสถาบันได้เป็นอย่างดี

3. อาจารย์ หมายถึงอาจารย์ที่สอน อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับนักศึกษา ต้องมีความเข้าใจและให้ความเอาใจใส่ต่อนักศึกษา ยิ่งนักศึกษามีความใกล้ชิดกับอาจารย์มากเพียงใด และอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีจะช่วยให้นักศึกษามีการพัฒนาขึ้น

4. ขนาดของสถาบัน มีผลต่อการจัดระบบงานเพื่อการพัฒนาการศึกษาในสถาบัน

5. องค์ประกอบอื่น ได้แก่ การจัดกิจกรรมในสถาบัน การบริการให้ความช่วยเหลือนักศึกษา และการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถาบัน เช่น สนามกีฬา สถานที่พักผ่อน ห้องสมุด สถาบันต้องจัดให้เพียงพอและอยู่ในสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการให้บริการ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการพัฒนาต่าง ๆ จะเกิดขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับสถาบันที่จะต้องเสริมสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมภายในที่นับว่ามี

ส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนานักศึกษาโดยตรง ซึ่งสถาบันต้องจัดให้เหมาะสม ให้สอดคล้องกับปรัชญาและนโยบายของสถาบัน เพื่อที่จะพัฒนานักศึกษาให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทุก ๆ ด้าน

จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนั้น ได้มีผู้ศึกษาไว้หลายท่านด้วยกันโดยศึกษาสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ดังตาราง

ตารางที่ 1 การวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

ผู้วิจัย	การเรียนการสอน	ความสัมพันธ์กลุ่มเพื่อนหรืออาจารย์	กิจกรรมนักศึกษา	การบริหาร	อาคารสถานที่	หลักสูตร	การบริการ	ความประทับใจ	บุคลิกภาพ
จรรยา	/	/	/	/	/				
ชูพันธุ์	/	/	/	/	/				
รัชณี	/	/	/	/	/				
บุญเลิศ	/	/	/	/	/				
อรรณพ	/	/		/	/			/	
ภาคี	/			/	/	/	/		
สุวรรณ	/	/	/	/	/				
รังสรรค์	/			/	/				
ไพโรจน์	/	/	/	/	/		/		
สมบัติ	/	/	/	/	/		/		
วิไล	/	/	/		/		/		
นารี	/	/		/	/			/	
สุกัญญา	/	/				/	/		/
อัจฉราวรรณ	/	/		/	/			/	
ผกาทิพย์	/	/		/	/				
ผดุง	/	/				/	/		
สันต์	/	/		/	/				
สมบัติ	/	/	/	/	/		/		
มันเกียรติ	/	/		/	/				
ประภาศรี	/	/		/	/				

จากการศึกษาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยโดยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม 4 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แอสติน (Astin, 1968) ได้แก่สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมด้านการเรียน การสอน สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน และความประทับใจต่อ มหาวิทยาลัย และมีอีกสิ่งหนึ่งที่ ไมแคก และอาเน่(Micck and Arney, 1974 อ้างใน Erwin, 1991 : 48 - 51)กล่าวถึงและเกี่ยวโยงกับสภาพแวดล้อม คือ สภาพแวดล้อมด้านการเงิน ดังนั้น สรุปได้ว่าควรจะมีการศึกษาสภาพแวดล้อม 5 ด้าน ต่อไปนี้

1. สภาพแวดล้อมขององค์กร
2. สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน
3. สภาพแวดล้อมทางสังคม
4. สภาพแวดล้อมทางการเงิน
5. สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ

1. สภาพแวดล้อมขององค์กร

สภาพแวดล้อมขององค์กรประกอบด้วย การจัดและการดำเนินการด้านการบริหาร สถาบัน รวมทั้งนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่มีผลบังคับใช้กับนักศึกษา สภาพแวดล้อมขององค์กรถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมในการพัฒนา นักศึกษา ได้อย่างเต็มที่ การบริหารสถาบันที่เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพจะส่งเสริมให้สถาบันบรรลุ จุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน พรชูลี อาซวาร์จ (2525) กล่าวว่าตัวแปรหรือองค์ประกอบที่มี อิทธิพลต่อนักศึกษาประการหนึ่ง คือ ความชัดเจนและคงเส้นคงวาของวัตถุประสงค์ ก็จะทำให้ การปฏิบัติงานเป็นไปในทางเดียวกันมากขึ้น ระบบบริหารที่ดีต้องให้สถาบันมีอิสระในการ ดำเนินงาน เปิดโอกาสให้อาจารย์และนักศึกษามีเสรีภาพทางวิชาการ ฝ่ายบริหารต้องเข้าใจ หลักการบริหาร เข้าใจลักษณะการอุดมศึกษาทั้งในด้านที่เกี่ยวกับผู้เรียน และลักษณะการเรียน การสอน (วิจิตร ศรีธำณ, 2518) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร เอกซีย์ ก็สซุพันธ์ (2527) กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่หลัก 5 ประการ ดังนี้

1. งานบริหารบุคลากร ได้แก่ การบริหารบุคลากรทุกประเภทที่อยู่ในสถาน ศึกษา คือ นักศึกษา อาจารย์ ภารโรงและบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. งานบริหารวิชาการ ได้แก่ การบริหารงานที่เกี่ยวกับหลักสูตร การเรียน การสอน การนิเทศการศึกษา กิจกรรมเสริมวิชาการต่าง ๆ ตลอดจนบริหารสื่อการเรียนการ สอนในสถานศึกษาทั้งหมด
3. งานบริหารธุรการ การเงิน อาคารสถานที่ และบริการต่าง ๆ ได้แก่ งานสารบรรณ รับส่งหนังสือ งบประมาณ บัญชี การซื้อวัสดุครุภัณฑ์ การดูแลบำรุงรักษา

อาคารสถานที่ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการที่สถานศึกษาจัดให้แก่บุคลากรภายในสถานศึกษา

4. งานบริหารกิจการนักศึกษา ได้แก่ งานที่เกี่ยวกับนักศึกษาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการรับนักศึกษา การแบ่งชั้น กิจกรรมนักศึกษาทุกประเภทและสวัสดิการที่จัดให้นักศึกษา

5. งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ งานที่เกี่ยวกับชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ การประชาสัมพันธ์สถานศึกษา การติดต่อผู้ปกครองและสังคมภายนอก

นอกจากนี้ เลวิส และคณะ (Lewis and others, 1996 : 16-21) ได้เสนอหลักการ 5 ประการสำหรับผู้บริหารใช้บริหารสถาบันการศึกษา เพื่อให้นักศึกษาเติบโตออกไปเป็นพลเมืองดี ได้แก่

1. มีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่อบอุ่น เกื้อกูล และมั่นคง
2. กำหนดการสอนเป็นแบบรูปธรรม ได้เห็นตัวอย่าง
3. จัดทำหลักสูตรให้ท้าทายและสำคัญ
4. สร้างแรงกระตุ้นจากภายในให้เกิดแรงจูงใจ
5. ให้ความสนใจในด้านสังคมและจริยธรรม

ชโรเดอร์ และฮัสต์ (Schroeder and Hurst, 1996 : 174-180) ได้เสนอเพิ่มเติมอีกว่า ควรมีการออกแบบจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ผสมผสานกับหลักสูตร และได้เสนอบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. วางแผนการบริหารให้ครอบคลุมทุกเรื่อง
2. จัดให้ท้าทาย หรือให้เกิดความเครียดในระดับที่กระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง
3. จัดสิ่งสนับสนุนด้านจิตใจ
4. จัดโครงสร้าง โดยมีหลักของการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ต้องมีแบบ

อย่างที่ดี

5. มีการป้อนข้อมูลย้อนกลับ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดและความรู้สึกของนักศึกษา

6. จัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้พร้อม
7. จัดหลักสูตรให้มีการผสมผสาน

นอกจากนี้ผู้บริหารควรเข้าใจถึงองค์ประกอบด้านตัวนักศึกษาวามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้นักศึกษาประสบความสำเร็จด้านการเรียนเป็นอย่างดี และผู้บริหารควรจัดให้สอดคล้องสัมพันธ์ ดังที่ คลาก (Clark, 1992 : 1733) ได้ระบุลักษณะของผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จว่า ควรมีการบวนการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน เข้าใจวัตถุประสงค์ของ

การเรียนและของสถาบัน และผู้บริหารควรนำมาพิจารณากำหนดรูปแบบการบริหาร ที่จะเอื้อหรือตอบสนองผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าการจัดและการดำเนินการด้านการบริหารสถาบัน รวมทั้งนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่มีผลบังคับใช้กับนักศึกษาสถาบันราชภัฏ สภาพแวดล้อมขององค์กรถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมในการพัฒนานักศึกษาได้อย่างเต็มที่ การบริหารสถาบันที่เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพจะส่งเสริมให้สถาบันบรรลุจุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน องค์กรประกอบที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษา คือ ความชัดเจนและความคงเส้นคงวาของวัตถุประสงค์ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปในทางเดียวกัน (พรชูลี อาชวอำรุง, 2525) ระบบบริหารที่ดีต้องให้สถาบันมีอิสระในการดำเนินงาน เปิดโอกาสให้อาจารย์และนักศึกษามีเสรีภาพทางวิชาการ ฝ่ายบริหารต้องเข้าใจหลักการบริหาร เข้าใจลักษณะการอุดมศึกษาทั้งในด้านที่เกี่ยวกับผู้เรียน และลักษณะการเรียนการสอน (วิจิตร ศรีสอาน, 2518)

2. สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน

องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน ประกอบด้วย นักศึกษา อาจารย์ หลักสูตร พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล องค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และมีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพัฒนาการของนักศึกษาได้ การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาเป็นการพัฒนากำลังคนเพื่อพัฒนาประเทศ และการที่ผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษาจะมีคุณภาพ ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ การเรียนการสอนจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานสำคัญ 4 ประการ (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, 2519) ดังนี้

1. วางวัตถุประสงค์ของการสอนให้ชัดเจน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและของสถาบัน
2. สำรวจสภาพความพร้อม และความรู้พื้นฐานของผู้เรียน โดยพิจารณาความแตกต่างระหว่างบุคคล
3. เลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน เช่น การบรรยาย การอภิปราย การให้ทำรายงานโดยนำเทคโนโลยี และเทคนิคการสอนประกอบ
4. วัดและประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของผู้เรียน

การสอนเพื่อถ่ายทอดความรู้ นับเป็นสิ่งสำคัญ อาจารย์ผู้สอนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน อาจารย์จะต้องมีความพร้อมที่จะสอนทั้งในด้านเนื้อหา และเทคนิควิธีการสอนเพื่อถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องน่าสนใจ การกระตุ้นให้สนใจเรียน เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความรู้ความสามารถ แสดงความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ซักถามเมื่อมีปัญหา ถ้าอาจารย์ขาดเทคนิคการสอนที่ดี ย่อมทำให้บรรยากาศการเรียนรู้นั้นน่าเบื่อหน่าย ขาดแรงจูงใจ ความสนใจที่จะเรียนรู้ พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในชั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญ และมีผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา ดังนั้นพฤติกรรมการสอนที่แตกต่างกัน จะทำให้คุณภาพการสอนแตกต่างกัน และทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน (Bloom, 1976)

นอกจากนี้ ชาญชัย ศรีไสยเพชร (2525 : อ้างถึงใน สุวรรณ สุขสมภักดิ์, 2530 : 21 - 22) กล่าวว่าคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนที่จะเอื้ออำนวยต่อการสร้างสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนที่ดีนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ดังนี้

1. อาจารย์ผู้สอนต้องมีความรู้ทั้งทางด้านวิชาการ และวิชาชีพครูเป็นอย่างดี
2. มีประสบการณ์ และทักษะในการสอน กล่าวคือ ประสบการณ์ช่วยให้ผู้สอนเข้าใจปัญหา และสภาพการณ์ตามความเป็นจริงมากขึ้น ส่วนด้านทักษะในการสอนครูต้องมีความสามารถในการสอน รู้จักพลิกแพลงการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกันความต้องการของนักศึกษา และสภาพของสังคม
3. การปฏิบัติหน้าที่และงานของครูให้สมบูรณ์ 3 ประการ คือ งานเกี่ยวกับตัวนักศึกษา งานเกี่ยวกับการสอน งานด้านธุรการ
4. การมีคุณธรรม ซึ่งประกอบด้วยอุดมการณ์ของครู คุณธรรมจริยธรรมของครู

โรไมน์ (Romine, 1974 : 139 - 149) ได้ศึกษาบรรยากาศเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ โดยรวบรวมความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัยโคโลราโด ประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมี ดังนี้

1. บุคลิกภาพของอาจารย์ อาจารย์ควรมีความกระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขัน มีความสนใจที่จะสอนและเป็นกันเองกับผู้เรียน
2. การเตรียมการสอน อาจารย์ควรเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ชี้แจงให้ผู้เรียนทราบวัตถุประสงค์ในวิชาที่เรียน รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ
3. การเสนอเนื้อหา อาจารย์ควรอธิบายให้ชัดเจน กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด สามารถใช้ชีวิตสอนแบบต่าง ๆ ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย
4. การประเมินผล อาจารย์ควรประเมินผลเป็นขั้น ๆ เพื่อเสริมแรงทางการเรียน เช่น แจงให้ผู้เรียนทราบผลการสอบโดยเร็ว และให้กำลังใจผู้เรียน

ด้านวิธีการสอน ไพทอร์ย สีนลาร์ตัน (2524 : 53) เสนอวิธีสอนในระดับอุดมศึกษาไว้ 4 แบบด้วยกัน คือ การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบฝึกปฏิบัติ และการสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสรุปได้ดังนี้

1. การสอนแบบบรรยาย เป็นการสอนที่ผู้สอนเตรียมเนื้อหาเพื่อบอกเล่าอธิบายเนื้อหาส่วนต่าง ๆ ซึ่งเป็นการสื่อความหมายทางเดียวในขณะที่ผู้เรียนเข้ามารับข้อความรู้โดยไม่มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้สอน การสอนแบบนี้ผู้สอนเป็นผู้แสดงบทบาทในกระบวนการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ แม้ในปัจจุบันจะมีการพัฒนาการเรียนการสอน มีกิจกรรมและอุปกรณ์การสอน แต่ในความเห็นของผู้สอนและผู้เรียนระดับอุดมศึกษานั้น มักจะเห็นว่าผู้สอนยังเป็นศูนย์กลางของการเรียน การสอนแบบบรรยายนี้ผู้สอนต้องค้นคว้า ศึกษาอย่างกว้างขวาง สามารถสรุปแนวคิด พิจารณาถึงสาระที่จะสอน ซึ่งการสอนแบบบรรยายนี้ใช้สอนกับผู้เรียนที่มีจำนวนมาก ๆ ผู้สอนสามารถดำเนินการสอนคนเดียวได้ มีโอกาสปรับปรุงเนื้อหาวิธีการให้เหมาะสมกับผู้ฟังได้ดีกว่าวิธีสอนแบบอื่น ๆ และผู้เรียนไม่ต้องทำงานมากและรับรู้เรื่องที่ตรงกันและพร้อมกัน

2. การสอนแบบอภิปราย มักจะนิยมเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การสอนแบบกลุ่มย่อย ลักษณะสำคัญ คือ เป็นการสอนที่เน้นบทบาทผู้เรียนในด้านการคิด พิจารณา วิเคราะห์ วิจัยในสิ่งที่เรียนแล้ว เสนอสิ่งที่พิจารณานั้นสู่ผู้สอน หรือผู้เรียนด้วยกัน แล้วทั้งผู้สอนและผู้เรียนก็ช่วยกันแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกันไปมา จุดมุ่งหมายหลักของการสอนแบบอภิปราย คือ การฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักใช้ความคิดวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัย ประยุกต์ และผสมผสานความรู้ หรือสิ่งที่เรียนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (Mckeachie, 1963 : อ้างถึงใน มุสดี ถาวรกุล, 2531 : 26) ผสมผสานการแสดงออกให้ผู้อื่นรับรู้ และรู้จักคิดหาเหตุผล หรือพิจารณา ความคิดเห็นของคนอื่น ในขณะเดียวกันนอกจากนั้นยังเป็นการฝึกทักษะในการฟัง การพูดและการแสดงความคิดเห็นหรือใช้เหตุผล การสอนแบบอภิปรายผู้สอนจะมีบทบาทน้อยลง

3. การสอนแบบฝึกปฏิบัติ เป็นการสอนที่ต้องการสนองวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ ทำได้ ส่งเสริมจุดมุ่งหมายด้านความรู้และเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การเรียนการสอนแบบนี้จึงหมายถึง การฝึกฝนการเรียนรู้ในห้องทดลอง เพื่อทดสอบทฤษฎีเก่าหรือค้นหาของใหม่บางครั้งเรียกชื่อการสอนแบบนี้แตกต่างกันออกไป เช่น การสอนแบบทดลอง (Experimentation) การสอนแบบปฏิบัติการ (Laboratory) หรือการฝึกฝน (Practicals) การสอนแบบฝึกปฏิบัติจะต้องมีองค์ประกอบหลายประการ คือ การเตรียมตัวของผู้สอนและผู้เรียน สถานที่ฝึกปฏิบัติ อุปกรณ์ และเครื่องมือต้องมีจำนวนเพียงพอกับจำนวนผู้เรียน เอกสารและคู่มือการปฏิบัติควรละเอียดชัดเจน

4. การสอนโดยให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นการสอนที่มีจุดเน้นที่ตัวผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้ (Independent of student learning) โดยผู้เรียนจะกำหนดขอบเขตความต้องการของตนเอง แต่จะมีอิสระแค่ไหนขึ้นอยู่กับ สถาบันหรือผู้สอนเป็นผู้กำหนดให้ หรือ

ตกลงกับผู้เรียนเป็นรายกรณี จุดมุ่งหมายโดยตรงของการสอนแบบดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตัวเอง และรู้จักที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเมื่อจบการศึกษา (ทองอินทร์ วงศ์โสธร, 2520 : 129) การสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองผู้เรียนจะมีบทบาทมากในการศึกษา แต่ผู้สอนก็ยังคงมีบทบาทสำคัญ เช่น วางแผนการสอน ให้คำแนะนำปรึกษา และประเมินผลโดยแจ้งให้นักศึกษาทราบ เพื่อจะได้ปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น ในส่วนของผู้เรียนต้องทำความเข้าใจกับจุดมุ่งหมายของวิชา และสำรวจตัวเองว่าสนใจหรือถนัดในด้านใด แล้วหารูปแบบที่จะใช้ความรู้ความสามารถให้เหมาะสมสอดคล้องกับตนเอง และควรพบอาจารย์อยู่เสมอเพื่อรายงานความก้าวหน้า

นอกจากนี้วิธีการสอนในปัจจุบันยังมีอีกหลายรูปแบบ เช่น การสอนรายบุคคล การทำสัญญา การเรียนบทเรียนโปรแกรม และการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (มุสดี ถาวรกุล, 2531 : 29)

ด้านหลักสูตร หลักสูตรเป็นปัจจัยหลักอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษา คือ หลักสูตร ซึ่งเปรียบเสมือนตัวกำหนดกระบวนการ และเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพของบัณฑิต หลักสูตรระดับอุดมศึกษาจะมี 2 ส่วนใหญ่ ๆ (กรมการฝึกหัดครู, 2534) คือ

1. ส่วนที่เป็นวิชาพื้นฐานทั่วไป (General Education) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นในการสร้าง "ความเป็นคน" ให้แก่บัณฑิต การที่บัณฑิตจะเป็นแพทย์ วิศวกร ครู หรือสถาปนิกที่ตินั้นเขาจะต้องมีพื้นฐานของความเป็น "คนดี" ก่อน ซึ่งหลักสูตรส่วนนี้ จะทำหน้าที่สร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต คือ เป็นคนดีและพลเมืองดี

2. ส่วนที่เป็นวิชาเฉพาะหรือวิชาชีพ (Professional Education) คือ หลักสูตรในส่วนที่เป็นวิชาเอก-วิชาโท เป็นส่วนที่จะสร้าง "ผู้ประกอบวิชาชีพที่ดี" ซึ่งบัณฑิตจะต้องมีความรู้ทั้งทางภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ สามารถที่จะออกไปประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงตนเอง และช่วยเหลือสังคมได้

หลักสูตรโดยทั่วไปจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ (Hilda Taba, 1962 อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ พิริยะกฤต, 2530) ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญที่กำหนดทิศทางและรายละเอียดของการศึกษา โดยจะให้ผู้เรียนรู้ใน 3 ด้าน

ก. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หมายถึง การเรียนรู้ทางด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ การแก้ปัญหาต่าง ๆ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า

ข. จิตพิสัย (Affective Domain) การเรียนรู้ทางเจตคติ ค่านิยม ความสนใจ ความซาบซึ้งในสิ่งต่าง ๆ

ค. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เกิดทักษะในการเคลื่อนไหว การใช้อวัยวะต่าง ๆ การสื่อสารทางภาษา ท่าทาง

2. เนื้อหาและหลักสูตร ได้แก่ ความรู้ และประสบการณ์ที่บรรจุอยู่ในหลักสูตร เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามความมุ่งหมาย ซึ่งเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชาบรรจุลงในหลักสูตร มีดังนี้

2.1 ความเชื่อถือได้และความเป็นแก่นสาร หมายถึง ความทันสมัยและถูกต้อง และเป็นเนื้อหาที่อยู่ในระดับความคิดพื้นฐานหรือความคิดรวบยอด ไม่ใช่เป็นระดับข้อมูลและกระบวนการ

2.2 ความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม

2.3 ความสมดุลระหว่างความกว้างขวางและความลึกซึ้ง หมายถึง จะต้องไม่เป็นเพียงเนื้อหาที่ให้ข้อมูลลึกซึ้ง หรือว่าเป็นเพียงเนื้อหาที่มีระดับความคิดพื้นฐาน ความคิดรวบยอดแต่ขาดความกว้างขวางครอบคลุม

2.4 สามารถสนองความมุ่งหมายได้หลาย ๆ ประการ หมายถึง มีลักษณะที่จะสนองจุดประสงค์ในการสอนได้หลาย ๆ ด้าน

2.5 สอดคล้องกับวุฒิภาวะการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน

2.6 สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

3. การนำเอาหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำเอาโครงการของหลักสูตรไปปฏิบัติให้บังเกิดผลโดยการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน จัดปัจจัยและกิจกรรมของหลักสูตรให้บรรลุเป้าหมาย และการดำเนินการเรียนการสอน

4. การประเมินผลหลักสูตร เมื่อนำเอาหลักสูตรไปใช้แล้วต้องประเมินผลเพื่อที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขต่อไป

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2527) ได้กล่าวว่าหลักสูตรที่ดีนั้น ควรเป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ สุมิตร คุณากร (2523) ที่ให้ความเห็นว่า หลักสูตรที่ดีควรเป็นหลักสูตรที่สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและทัศนคติที่จะนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้เป็นอย่างดี ในการที่จะให้หลักสูตรเป็นหลักสูตรที่ดีมีคุณภาพนั้น ผู้พัฒนาจะต้องศึกษาข้อมูลหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียน และสภาพแวดล้อมพร้อมทั้งปัญหาด้านต่าง ๆ ของสังคม ข้อมูลที่ได้จะเป็นรากฐานในการเลือกเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่จะนำเข้ามาบรรจุในหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปในทิศทางที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมาย

ด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบันที่อาจารย์ผู้สอนจะต้องนำสิ่งประดิษฐ์ใหม่เข้ามาใช้ในการเรียนการสอน เป็นเทคนิคที่จะทำให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาได้มากที่สุด เทคนิคการสอนในระดับอุดมศึกษาโดยการใช้สื่อหรือสื่อทัศนูปกรณ์ในการเรียนการสอน จะทำให้อาจารย์สามารถสอนได้ครอบคลุมเนื้อหา และผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง (ชนิต ฝูนิ่ม, 2527 : 47) ซึ่งสอดคล้องกับ ชิน

คล้ายปาน (2531 : 1) ลัดดา สุขปริติ (2533 : 62 - 63) วาสนา ชาวหา (2533 : 15) และ เกื้อกุล คุปรัตน์ (ม.ป.ป. : 27) ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของอุปกรณ์และสื่อการสอน สรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้คุณภาพการเรียนรู้ดีขึ้น เพราะมีความคิดรวบยอดเดียวกัน เกิดความหมายแก่ผู้เรียน แสดงส่วนลึกลับให้เข้าใจกันดี
2. ช่วยให้เรียนรู้ได้มากในเวลาที่มีจำกัด มีประสบการณ์กว้างขวางขึ้น
3. ช่วยเพิ่มความสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นศูนย์รวมความสนใจทำให้ผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็นมากขึ้น และมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างดี
4. ช่วยเพิ่มพูนความจำ จดจำสิ่งที่ควรจำไว้ได้นาน
5. ช่วยส่งเสริมการคิด การแก้ปัญหาในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. ช่วยขจัดปัญหาในการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่มีข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ทำสิ่งที่ซับซ้อนให้ง่ายขึ้น และแสดงความหมายของสัญลักษณ์ ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้ดูช้าลง
7. ช่วยจัดระบบและเรียงลำดับข้อมูล ทำให้สะดวกในการใช้ตามต้องการ เช่น ฟิล์ม เทปโทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์

8. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตามเอกัตภาพ ในกรณีที่ต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามความสามารถเฉพาะตัว

9. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้สำเร็จง่ายขึ้น และสอบได้มากขึ้น

สื่อการสอนถึงแม้ว่าจะมีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่ในการเลือกสื่อการสอนเพื่อนำมาใช้ประกอบการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจะต้องตั้งวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเรียนให้แน่นอน เพื่อใช้วัตถุประสงค์เป็นตัวชี้้นำในการเลือกสื่อในเรื่องนี้ กิดานันท์ มะลิตอง (2540 : 89) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียน และจุดมุ่งหมายที่จะสอน
2. เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ และเป็นสื่อที่จะให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชานั้นได้ดีเป็นลำดับ

3. เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์

4. สื่อนั้นสะดวกในการใช้ มีวิธีไม่ยุ่งยากซับซ้อนจนเกินไป

5. ต้องเป็นสื่อที่มีคุณภาพเทคนิคการผลิตที่ดี มีความชัดเจนและเป็นจริง

6. มีราคาไม่แพงจนเกินไป หรือถ้าจะผลิตเองควรคุ้มกับเวลาและการลงทุน

การวัดผลและประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการเรียนการสอน

เมื่อมีการเรียนการสอนไม่ว่าในระดับใดก็ตาม จะต้องมีการวัดผล เพื่อทำหน้าที่ติดตามผลการปฏิบัติว่าได้ผลตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร ดังนั้น หลักสูตร การสอน การวัดผล จะเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันโดยตลอด นอกจากนั้นการวัดผลการศึกษาจะช่วยชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง หรือปัญหาต่าง ๆ ในการเรียนการสอน ก่อให้เกิดการแก้ไข เปลี่ยนแปลง เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลสมบูรณ์เต็มที่

โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนจะได้รับประโยชน์อย่างมากในการวัดผลการศึกษา (วิลโลว์ ดิงทสวาลด์, 2536 : 23) ซึ่งการประเมินผลการศึกษาจะทำให้เห็นสิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างมิติของขบวนการเรียนและผลที่ได้มาของหลักสูตร แบบการสอน และการให้คะแนนนั้นเป็นการประเมินที่จะช่วยให้หาวิธีการ หรือแนวทางการสอนได้อย่างเหมาะสม (Bergquist, 1981)

เครื่องมือสำหรับการประเมินผลการเรียนมีหลายวิธี ซึ่งผู้สอนสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับลักษณะวิชา และแต่ละวิธีก็เหมาะสมที่จะวัดผลการเรียนของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ด้านทัศนคติและค่านิยม (Affective Domain) ด้านทักษะ (Psychomotor Domain) สำหรับการวัดผลการศึกษาในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่จะเน้นหนักในด้านพุทธิปัญญามากกว่าด้านอื่น ๆ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลการเรียนโดยทั่ว ๆ ไป มี 3 วิธีใหญ่ คือ

1. วิธีการทดสอบ (Test Method) เป็นการสอบจากชุดคำถาม หรือปัญหาที่เตรียมไว้ การทดสอบแบ่งออกได้หลายวิธี คือ

1.1 พิจารณาตามลักษณะการตอบ

1.1.1 สอบปากเปล่า (Oral Test) เป็นการสอบตัวต่อตัวด้วยวาจา ให้คะแนนทันที

1.1.2 แบบให้เขียนตอบ (Paper Test) เช่น ข้อสอบที่ครูผู้สอนสร้างขึ้นเอง (Teacher-made Test) ใช้วัดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ มีทั้งข้อสอบปรนัย (Objective Test) และอัตนัย (Essay Test)

1.1.3 สอบภาคปฏิบัติ (Paper-pencil Test) เป็นการวัดเพื่อดูความสามารถทางทักษะ การเคลื่อนไหว จิตใจ

1.2 พิจารณาตามวัตถุประสงค์ในการทดสอบ เช่น แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) แบบสอบทำนาย (Prognostic Test) แบบทดสอบเชิงวินิจฉัย (Diagnostic Test) แบบทดสอบเชาว์ปัญญา (Intelligence Test) แบบทดสอบทัศนคติ (Attitude Test) แบบทดสอบความถนัดทางการเรียน (Aptitude Test) แบบทดสอบวัดความพร้อม (Readiness Test) แบบทดสอบบุคลิกภาพ (Personality Test) เป็นต้น

1.3 แบบทดสอบที่กำหนดเวลา เช่น แบบทดสอบความเร็ว (Speed-Test) แบบทดสอบความสามารถ (Ability Test) เป็นต้น

2. วิธีการสังเกต (Observation Method) เป็นการประเมินผลทางด้านทักษะการแสดงออกทางพฤติกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ในการประเมินมีลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ระเบียบสนทนา (Anecdotal Record) การศึกษาเป็นรายบุคคล (Case Study) สังคมมิติ (Sociometric Method) รายการตรวจสอบ (Check List) มาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) และประชุมอุบัติการณ์ (Critical Incident Technic) เป็นต้น

3. วิธีการผสม (Mixed Method) เป็นวิธีการประเมินที่ใช้ทั้งวิธีการทดสอบและวิธีการสังเกตผสมผสานกัน เช่น การสัมภาษณ์ เป็นต้น

ในการประเมินผลผู้เรียนด้วยการใช้เครื่องมือทดสอบ ข้อสำคัญ คือ ผู้สอนจะใช้เกณฑ์อะไรเป็นการแสดงความแตกต่างของผลการเรียนของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งโดยทั่วไปมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลโดยการอิงเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion reference) ถ้าเป็นข้อสอบมักเรียกว่า Criterion – referenced test or Master test โดยผู้สอนได้ตั้งเกณฑ์เป็นคะแนนเอาไว้ว่า ถ้าผู้เรียนคนใดที่คะแนนเข้าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ก็จะแสดงผลออกมา ซึ่งมักจะใช้กับการประเมินผลแบบก้าวหน้า (Formative Evaluation)

2. การประเมินผลโดยการอิงกลุ่มเป็นหลัก (Norm reference) ถ้าเป็นข้อสอบมักเรียกว่า Norm reference test หรือ test of relative achievement ซึ่งมักใช้เมื่อให้เกรด (A, B, C, D, E) กับผู้เรียน (Blood and Budd, 1972 : 42 อ้างถึงใน มุสดี ถาวรกุล, 2531 : 36-37)

อย่างไรก็ตามการที่ผู้สอนจะใช้เกณฑ์อะไร ในการวัดผลประเมินผล ต้องอยู่ในดุลยพินิจของผู้สอนเองที่จะต้องพิจารณาหลาย ๆ แง่ เพื่อให้เกิดความยุติธรรม

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นั้น อาจารย์ผู้สอนต้องมีความสามารถในการเลือกใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับหลักสูตรและเนื้อหาวิชา มีการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอนที่ช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาสนใจ มีการฝึกปฏิบัติจริง มีการค้นคว้าเพิ่มเติม รู้และเข้าใจธรรมชาติของนักศึกษา ตลอดจนมีการวัดผลประเมินผลที่ถูกต้องและยุติธรรม องค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันในอันที่จะก่อให้เกิดความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่ดีแก่นักศึกษา

3. สภาพแวดล้อมทางสังคม

องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางสังคม ด้านความสัมพันธ์กลุ่มเพื่อนนักศึกษาภายในสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางความรู้ ทัศนคติ บุคลิกภาพ คุณธรรม และผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษา นักศึกษาต้องใช้เวลา ส่วนใหญ่อยู่ในสถานศึกษา จึงต้องปรับตัวให้เข้าถึงสภาพแวดล้อมในกลุ่มเพื่อน เพราะกลุ่มเพื่อนให้ความมั่นใจและยอมรับในพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขาทำให้สบายใจ มีความสุข และกลุ่มเพื่อนนี้ยังมีอิทธิพลทำให้นักศึกษามีความเชื่อมั่นและมีพฤติกรรมไปตามกลุ่มที่เขาอยู่ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530)

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักศึกษานั้น ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2514 : 48 – 49) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ของนักศึกษา มี 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ทางปัญญา และความสัมพันธ์ทางอารมณ์ ซึ่งความสัมพันธ์ทางปัญญานั้นตั้งอยู่บนรากฐานของเหตุผลและ

หลักการ อาศัยความรู้ความคิด เหตุผลทางสติปัญญาเชื่อมโยงกัน การตัดสินใจพิจารณาปัญหาใด ๆ ก็อาศัยเหตุผลหลักการ และความรู้เป็นหลัก ความสัมพันธ์ทางอารมณ์นี้เป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนรากฐานของความรู้สึก และความผูกพันต่อกัน เช่น ความรู้สึกระหว่างครูกับศิษย์ เพื่อนกับเพื่อน เป็นต้น

การคบเพื่อนของนักศึกษาแต่ละคนจะเลือกคบเพื่อนที่ถูกใจของตน มีความสนใจ และมีอุดมคติคล้ายคลึงกัน เด็กวัยนี้จะมีความรู้สึกว่าการคบเพื่อนเป็นสิ่งสำคัญมาก และกลุ่มเพื่อนก็มีอิทธิพลต่อตนเองมากเช่นกัน เมื่อนักศึกษามีการคบเพื่อนและเข้าร่วมกลุ่มกัน ก็จะมีการสร้างกฎเกณฑ์ของกลุ่ม และทำกิจกรรมร่วมกัน โดยทั่วไปนักศึกษาในช่วงวัยรุ่นนี้ จะยึดกฎเกณฑ์ของกลุ่มมาก จะทำสิ่งต่าง ๆ เหมือนกัน เช่น การแต่งตัว การนิยมสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น (สมชาย ชาญนกุล, 2526 : 98) การคบเพื่อนของนักศึกษาจะก่อให้เกิดทั้งผลดี และผลเสีย การคบเพื่อนดีทำให้มีการปรับตัวได้ดีในสังคมและสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ได้ แต่ถ้าคบเพื่อนไม่ดี เช่น มีความประพฤติไม่ดีอาจทำให้เสียการเรียน ใช้จ่ายพุ่มเฟิยตามใจเพื่อน (วิลโลว์ ดังกัทสวีสต์, 2536 : 40) และโดยส่วนตัวของนักศึกษาเองก็มีความแตกต่างกันในหลายๆ ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ อุปนิสัยใจคอ และความคิดเห็นต่าง ๆ ดังนั้น หน้าที่สำคัญของสถาบัน คือ การศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ของนักศึกษา และพยายามแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้นักศึกษาสามารถปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมภายในสถาบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคคลต้องมีการปรับตัวและพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการภายในตนเอง และสภาวะแวดล้อมทางสังคม ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการปรับตัวไม่ดีของบุคคลจนทำให้เกิดมีบุคคลจำพวกอันธพาลก้าวร้าวต่อผู้อื่นและเป็นภัยต่อผู้อื่นและสังคม (Lazarus, 1969)

นอกจากนั้นลักษณะของการเรียนในระดับอุดมศึกษามีความแตกต่างจากระดับอื่น ๆ คือ นักศึกษาไม่ได้เรียนเต็มวันทุกวัน จึงทำให้นักศึกษามีเวลาว่างมากขึ้นนักศึกษาจะมีอิสระในการใช้เวลาว่างที่นอกเหนือจากการเรียนไปในทางที่ตนเองพอใจ ซึ่งบางคนอาจจะทบทวนบทเรียน เล่นกีฬา หรือออกไปนอกสถาบัน การใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมหรือแสดงออกในความต้องการของนักศึกษานั้น กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลที่จะนำไปในทางที่ดีหรือเสื่อมเสียได้ โดยที่นักศึกษาแต่ละคนจะได้รับอิทธิพลจากนักศึกษาส่วนใหญ่ที่อยู่ร่วมสถาบันเดียวกัน สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อนเป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษาเป็นอย่างมาก ความเป็นอยู่ในกลุ่มของเพื่อนนักศึกษา เป็นสภาพแวดล้อมอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีความมั่งคั่งทางด้านสังคม อารมณ์ และจิตใจ อาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องจึงควรถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญในการช่วยส่งเสริมการคบเพื่อนของนักศึกษาให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง

เฟลด์แมน และนิวคอมบ์ (Feldman and Newcomb, 1973 อ้างใน ประกอบคุปรัตน์, 2525 : 117-190) ได้สรุปความสำคัญของเพื่อนที่มีต่อนักศึกษาดังนี้

1. เป็นการเชื่อมโยงระยะการอยู่ภายในครอบครัวกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองกับระยะการทำงานในโลกกว้าง เพื่อนทำหน้าที่ช่วยนักศึกษาให้ผ่านยุควิกฤตต่าง ๆ และทำให้มีความเป็นอิสระจากบ้านและครอบครัวได้

2. ในบางสถานการณ์ เพื่อนร่วมกลุ่มสามารถช่วยเหลือเกื้อหนุนในด้านกำหนดเป้าหมายในการเรียนและวิชาการได้

3. เพื่อนสามารถให้กำลังใจในเรื่องทั่ว ๆ ไป ซึ่งไม่สามารถจะหาได้จากคณาจารย์ ชั้นเรียน หรือหลักสูตรที่กำหนดไว้ทั้งหมด

4. เพื่อนสามารถให้โอกาสนักศึกษาในการฝึกการอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบุคคลที่มีภูมิหลัง ความสนใจ และการฝึกอบรมที่แตกต่างไปจากตน

5. เพื่อนช่วยเสริมคุณค่าภายในกลุ่มให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และทำให้เป็นการยากที่จะเปลี่ยนแปลงคุณค่าต่าง ๆ เหล่านั้น นอกจากนี้แรงผลักดันจากกลุ่มยังอาจออกไปในรูปทำทนาย และต่อต้านคุณค่าและความคิดเก่า ๆ กระตุ้นความสำนึกทางวิชาการและเป็นเครื่องทดสอบแนวความคิดและประสบการณ์ใหม่ ๆ แนะนำการอาชีพ ตลอดจนช่วยกระตุ้นและให้กำลังใจคนที่กำลังจะเปลี่ยนแนวความคิด

6. เพื่อนสามารถช่วยทำให้นักศึกษามีความมั่นใจและพอใจตนเองยิ่งขึ้น และช่วยสนองตอบความสนใจของนักศึกษา

7. เพื่อนช่วยทำหน้าที่ให้การฝึกเข้าสังคมแก่นักศึกษา และช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวซึ่งจะมีผลในการช่วยเหลือกันในระหว่างการทำงานในภายหลัง

นอกจากนี้จากการวิจัยของฟาสซิงเจอร์ (Fassinger, 1995 : 82-95) พบว่าการที่นักศึกษามีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน จะทำให้เกิดบรรยากาศระหว่างกลุ่มในลักษณะดี กระตุ้นให้เกิดการดูแลซึ่งกันและกัน เมื่อพิจารณาในด้านเพศ จะพบว่าเพศหญิงตอบสนองบรรยากาศของกลุ่มเพื่อนในชั้นเรียนได้ดีกว่าชาย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองด้วย นอกจากนั้นผู้บริหารและอาจารย์ควรให้ความสนใจเพื่อควบคุมให้ไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม อาจารย์ควรช่วยเหลือและแนะนำนักศึกษาอย่างใกล้ชิดในเรื่องการคบเพื่อนและการปรับตัวกับเพื่อนทั้งเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ สถาบันควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเชื่อมั่นความสามารถพิเศษของแต่ละคน ความสามัคคี และการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในหมู่คณะ นอกจากนี้สถาบันควรจัดให้มีกิจกรรมร่วมกับเพื่อนต่างคณะเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน และรู้จักกันอย่างกว้างขวาง (บุบผา การีเวท, 2528 : 143)

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษานั้น ในการเรียนการสอนความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับนักศึกษาจะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้บรรยากาศการเรียนรู้อุดมดีขึ้น ทำให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ถ้าอาจารย์สามารถเข้าใจปัญหา และสภาพแวดล้อมของนักศึกษาดีขึ้นก็จะมีผลให้เกิดความเห็นใจ ความห่วงใย และความผูกพัน ซึ่ง ไพฑูรย์สินลาร์ดีน (2524 : 49) กล่าวว่าในการเรียนการสอนทุกระดับ นอกจากผู้เรียนต้องการผู้สอนที่

มีความรู้ดี มีประสบการณ์ดีแล้วยังต้องการอาจารย์ที่มีวิธีสอนที่เป็นกันเอง เข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้เรียน แต่ในขณะที่เดียวกันก็ควรชี้แนะให้เห็นถึงความถูกต้อง เหมาะสม ให้ข้อติชมตรงไปตรงมา ซึ่งเต็มไปด้วยความหวังดี จะช่วยให้บรรยากาศการเรียนรู้ดีขึ้น และดังที่ พรชูลี อาชวยำรุ่ง (2525 : 232) กล่าวว่า สถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนที่ดีนั้น ต้องมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาจารย์และนักศึกษาเป็นสำคัญ

นอกจากนี้โคแกน (Cogan, 1975 : 135 - 139) พบว่า ความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา จะทำให้ผลการเรียนของนักศึกษาดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์และนักศึกษามีความสัมพันธ์ต่อกันมาก นักศึกษาจะมีโอกาสพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ให้ถึงขีดสูงสุดมากเพียงนั้น และลักษณะความสัมพันธ์ของอาจารย์กับนักศึกษาจะมีอิทธิพลต่อความสนใจในวิชาที่เรียนของนักศึกษา นักศึกษามีความศรัทธาในตัวอาจารย์จะช่วยให้ให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ซึ่งการมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนจะทำให้ผลการเรียนของนักศึกษาดีขึ้น และประธาน วัฒนาวัฒน์ (2529 : 4-5) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาว่า ความรู้ ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความคิดของผู้สอนจะเป็นการบ่งบอกชี้แนะ หรือให้แนวทางสำหรับการพัฒนาตนเองแก่นักศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. ผู้สอนมีความจริงใจในการติดต่อสัมพันธ์ (ปฏิสัมพันธ์) กับนักศึกษามากน้อยเพียงใด
2. ผู้สอนมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจนักศึกษาเพียงใด
3. ผู้สอนมองนักศึกษาในแง่ดีหรือไม่
4. ผู้สอนมองนักศึกษาในแง่ดีโดยปราศจากเงื่อนไขหรือไม่

สรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมโดยเฉพาะความสัมพันธ์กลุ่มเพื่อนของนักศึกษา เพื่อนจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เจตคติ และบุคลิกภาพของนักศึกษา ความสัมพันธ์กลุ่มเพื่อนเป็นสภาพแวดล้อมอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และทำให้นักศึกษามีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อตนเองและสังคม ดังนั้นอาจารย์และผู้เกี่ยวข้องจึงควรถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งในการช่วยส่งเสริมการคบเพื่อนของนักศึกษาให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม นอกจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาก็มีความสำคัญ เพราะความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้กิจการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งในด้านการเรียนการสอนความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาจารย์และนักศึกษาก็จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้บรรยากาศการเรียนรู้ของนักศึกษาดีขึ้น

4. สภาพแวดล้อมทางการเงิน

การศึกษาในระดับอุดมศึกษา นักศึกษาต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าบำรุงการศึกษา ค่าลงทะเบียน ค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าหนังสือ ค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าเครื่องแต่งกาย เป็นต้น นักศึกษาไทยส่วนมากต้องพึ่งค่าใช้จ่ายจากผู้ปกครอง ไม่ทำงานขณะที่เรียน (เดือนใจ ชิวภักดี, 2516 : 110 - 111) และมีนักศึกษาจำนวนไม่น้อยที่มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย แต่นักศึกษาบางคนปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะศึกษาในระดับอุดมศึกษา ทั้ง ๆ ที่ผู้ปกครองไม่สามารถที่จะส่งเสียได้ ทำให้นักศึกษาเกิดความคับข้องใจ เป็นห่วงกังวลเรื่องค่าใช้จ่าย ค่าหน่วยกิต บางครั้งไม่มีเงินแม้แต่ค่าอาหารกลางวัน (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530: 19)

ฐานะทางการเงินเป็นสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเรียนของนักเรียนอย่างมาก จากการศึกษาหลายกรณีที่นักเรียนต้องออกจากการศึกษากลางคัน เพราะว่าขาดเงินทุนที่จะศึกษาต่อ ผู้ที่มีฐานะทางการเงินดี จะสามารถเรียนได้ตลอดจนจบการศึกษา ผู้ที่เรียนไปและทำงานไปก็มีโอกาสที่จะจบการศึกษาได้มากเช่นกัน ((Micek and Arney 1974, อ้างถึงใน Erwin, 1991 : 48-51) และจากการวิจัยของ คาร์ริสัน คิงสตัน และแมคโดนัลด์ (Carrison Kingston & Mc. Donald, 1964 : 415 อ้างถึงใน พิระ สมุทรานุกูล, 2531) เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กล่าวคือ นักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมไม่ดี จะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของดอกซ์ และบราวน์ (Deutsch & Brown, 1964 : 24-25 อ้างถึงใน พิระ สมุทรานุกูล, 2531) ที่พบว่านักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำเช่นกัน

ดังนั้น การให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงินจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งต้องจัดให้เพียงพอ เพื่อช่วยเหลือนักศึกษาที่ประสบปัญหาทางด้านการเงิน ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดสถานะการออกกลางคัน อันมีสาเหตุมาจากการขาดแคลนทุนทรัพย์ในการเรียน (Asa Knowles, 1977 : 297) จึงต้องมีวิธีการให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงินในหลายรูปแบบ เช่น การให้ทุนการศึกษา การให้ทุนโดยมีเงื่อนไขให้ทำงาน การให้ยืม หรือการให้กู้ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530) เพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อนและแก้ปัญหาความขาดแคลนด้านการเงินแก่นักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือในด้านการเงินของ ลี (Lee C. Deighton 1971 : 513) ดังนี้

1. การให้ความช่วยเหลือเพื่อเป็นรางวัลนักศึกษาที่เรียนดี (Scholarship) แบบให้เปล่า ซึ่งมีจำนวนเงินแตกต่างกันตามกฎเกณฑ์ และวัตถุประสงค์ของแต่ละทุน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นทุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเรียน บางครั้งอาจให้ทุนประเภทนี้แก่ผู้ที่มีความยากจน และขาดแคลน หรืออาจจะพิจารณาให้แก่นักศึกษาที่ทั้งเรียนดีและยากจนด้วย

2. การให้ความช่วยเหลือเป็นเงินยืมเพื่อการศึกษา (Fellowship) จ่ายให้เป็นทุนสำหรับนักศึกษาตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ และจะต้องใช้คืนภายหลัง โดยคิดดอกเบี้ยต่ำ หรือใช้คืนโดยให้นักศึกษาทำงานใช้ทุนหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว

3. การให้ความช่วยเหลือโดยการจ้างงาน (Work - scholarship หรือ Work - study Programs) ซึ่งอาจจะมีหลายรูปแบบ เช่น การทำงานนอกสถานที่ระหว่างปิดภาคเรียน การทำงานในสถานที่เรียนระหว่างการศึกษโดยเป็นครูช่วยสอน ทำงานห้องสมุด ซึ่งการให้ความช่วยเหลือในลักษณะนี้มักได้รับความนิยมสูงจากนักศึกษา

นอกจากนี้ สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2525 : 47) ยังเห็นว่าการบริการทุนการศึกษา ควรมีการติดตามประเมินผลการใช้เงินทุนการศึกษาของนักศึกษาด้วย ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาได้ใช้เงินทุนตามเจตนารมณ์ของผู้บริจาค เพื่อช่วยแนะนำนักศึกษาในด้านการเรียน ความประพฤติ และติดตามผลการศึกษาของนักศึกษา

สรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมทางการเงิน เป็นสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อ การเรียนของนักศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะนักศึกษาต้องมีค่าใช้จ่ายทั้งในเรื่องเกี่ยวกับการเรียน ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าอาหาร ค่าที่พักและค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนักศึกษาเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะปัจจุบันนักศึกษาส่วนใหญ่มักมีปัญหาทางเศรษฐกิจ ดังนั้นความช่วยเหลือทางการเงินจึงควรจัดให้เพียงพอเพียงและเกิดประโยชน์อย่างทั่วถึง เพื่อช่วยเหลือนักศึกษาที่ประสบปัญหาด้านการเงิน ไม่ว่าจะเป็นทุนการศึกษา หรือเงินทุนกู้ยืม รวมทั้งการจ้างงานให้นักศึกษา

5. สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ

องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ประกอบด้วย อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่มีผลต่อสภาพสังคม และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ซึ่งสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ เป็นสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับลักษณะและสภาพของอาคารสถานที่ต่าง ๆ เช่น ห้องเรียน โรงอาหาร ห้องสมุด สถานที่ฝึกปฏิบัติงาน ห้องสมุด ห้องน้ำ สนามกีฬา สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และบริเวณทั้งหมดของสถาบัน ซึ่งสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพนี้มีอิทธิพลต่อนักศึกษาทุกคน การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในสถาบันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคำนึงถึงและดำเนินการอย่างจริงจัง เพราะสภาพแวดล้อมภายในสถาบันมีส่วนสัมพันธ์กับทัศนคติและพฤติกรรมของนักศึกษา

สภาพแวดล้อมภายในสถาบันจะสมบูรณ์แบบและสนับสนุนการเรียนของนักศึกษาให้มากที่สุดนั้น วิจิตร วรุตบางกูร (2524 : 150 - 157) กล่าวว่า ผู้เกี่ยวข้องกับการวางแผนและบำรุงรักษาอาคารสถานที่จะต้องคำนึงความสมดุลของปัจจัย 4 ประการ ดังนี้

1. การจัดบริเวณและความงามของบริเวณ การจัดบริเวณเพื่อการเรียนรู้ เริ่มมีการตื่นตัวและมีความหมายมากขึ้น อาคารเรียนที่ไม่สวยงามเป็นตัวทำลายสภาพภายนอกและภายในอาคารให้หมดไป นอกจากนี้อาคารเรียนยังมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาการ

รับรู้เกี่ยวกับความรักสวยรักงามอยู่มาก เพราะนักศึกษาจะต้องใช้เวลาอยู่ในสถานศึกษาเป็นเวลานานถึง 4 ปี ในช่วงเวลานี้ นักศึกษาจะซาบซึ้งต่อความงดงามของสถาบัน หากสภาพของสถาบันไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ให้เกิดความงามแล้ว นักศึกษาจะเฉยเมยไม่ยินดียินดีกับสภาพของสถาบันที่ไม่สวยงาม เมื่อจบการศึกษาไปแล้ว นักศึกษาก็จะสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมของตนเองโดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้รับจากสถาบันเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้สถาบันจึงควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ให้เกิดความงดงาม สะอาดเรียบร้อย เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการกระตุ้นและพัฒนาความต้องการและความทราบซึ่งในสิ่งสวยงามของนักศึกษาทุกคน

2. แสง สี การมองเห็นและแสงสว่าง เนื่องจากแสงสว่างมีบทบาทสำคัญในการสื่อความรู้ จึงจำเป็นต้องจัดให้แสงสว่างในอาคารเรียน และห้องเรียนมีระดับที่มองเห็นได้ดี ซึ่งหมายความว่า มองเห็นได้เร็ว สบายตาและชัดเจน ความเข้มของแสงไม่ใช่ปัจจัยอย่างเดียวที่จะสร้างภาพเช่นนี้ได้ แต่ความสว่างที่พอดีกับห้องหรือบริเวณ การพรางความจ้าของแสงและความเด่นหรือตัดกันระหว่างวัตถุกับสีพื้น จะช่วยให้มองเห็นชัดเจนและสบายตาได้เช่นเดียวกัน

3. เสียง เสียงภายในห้องเรียนเป็นสิ่งจำเป็นมาก เสียงดังรบกวนจากบริเวณรอบ ๆ หรือภายนอกห้องเรียน จะทำให้รู้สึกรำคาญ หงุดหงิด เครียด กระวนกระวายใจและเหน็ดเหนื่อย เสียงรบกวนจะเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจในการสื่อความหมายระหว่างอาจารย์และนักศึกษา การพูดให้ดังเพื่อแข่งกับเสียงรบกวนต่าง ๆ อาจทำให้เหนื่อยและเครียดได้

4. อุณหภูมิและการถ่ายเทอากาศ ในกระบวนปัจจัยสภาพแวดล้อมในสถาบันทั้งหมด สิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความสุขสบายทางร่างกาย คือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับอุณหภูมิและความชื้นในอากาศ

นอกจากความงดงามของบริเวณ แสงสว่าง เสียง อุณหภูมิ และการถ่ายเทอากาศแล้ว ในการดำเนินการยังต้องคำนึงถึงความเพียงพอของอาคารสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนนักศึกษา เช่น อาคาร ห้องเรียน ห้องน้ำ สนามกีฬา สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น นอกจากนั้นการวางผังและการจัดบริเวณภายในสถาบันให้เหมาะสมมีความสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพของมวลสมาชิกในสถาบันโดยเฉพาะนักศึกษา การแบ่งพื้นที่ของสถาบันให้เป็นสัดส่วน สวยงาม ปลอดภัย และเอื้ออำนวยต่อการศึกษาค้นคว้า ซีเกอร์ (Seager, 1961 : 5 - 6) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานศึกษาว่า ควรมีลักษณะดังนี้

1. ต้องมีขนาดกว้างขวางพอเหมาะกับโครงการปัจจุบัน และสามารถขยายตัวได้ในอนาคต
2. ตั้งอยู่ใกล้ชุมชนสามารถติดต่อกับหน่วยงานอื่นได้สะดวก
3. ตั้งอยู่ในที่ปลอดภัย สวยงาม และสามารถใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด
4. การวางผังให้สามารถดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตได้

5. ส่วนที่มีเสียงอึกทิก และเงียบสงบ ควรแยกจากกัน ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายบริหารควรแยกจากกันเป็นสัดส่วน
6. ตั้งอยู่ในที่ที่ก่อให้เกิดปัญหาจราจรน้อยที่สุด
7. การจราจรภายในสถาบันควรแยกทางรถยนต์ รถจักรยาน และทางเท้าออกจากกัน
8. การระบายอากาศ และแสงสว่างควรเป็นไปตามธรรมชาติ

ในส่วนของการจัดพื้นที่ใช้สอยภายในสถาบัน เบอร์กวิซ (Bergquist, 1981) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับพื้นที่ภายในสถาบัน ในส่วนที่เป็นอาคารสถานที่เรียน ไว้ว่า พื้นที่ว่างภายในสถาบันนั้น ถ้ารู้จักการนำมาดัดแปลงใช้สอยให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษาย่อมทำได้ นอกจากนี้การจัดบรรยากาศในสถาบันให้มีที่นั่งพักผ่อน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เพื่อให้นักศึกษาได้ใช้เป็นที่พักเพื่อรอชั่วโมงเรียนหรือทำงานนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถาบันนี้ นับเป็นงานที่ท้าทายของผู้บริหาร เพราะผู้บริหารส่วนใหญ่มักจะมองแต่การเรียนการสอนในห้องเรียน ห้องทดลอง หรือห้องปฏิบัติการที่คิดว่าเพียงพอแล้ว

สภาพแวดล้อมด้านกายภาพที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ห้องสมุดนับว่ามีบทบาทที่สำคัญและจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นอันมาก ห้องสมุดเป็นแหล่งของการศึกษาหาความรู้สำหรับอาจารย์ และนักศึกษา การเรียนรู้ภายในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวก็ยังมีอาจทำให้ผู้เรียนมีความรู้ที่แตกฉานได้อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางด้านวิชาการ ห้องสมุดโดยทั่วไปมีหน้าที่สำคัญ คือ ให้บริการทางวิชาการ ให้การศึกษา ค้นคว้า วิจัย และให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ โดยเฉพาะนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องมีการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติมจากการฟังคำบรรยายในห้องเรียน เพื่อให้ได้ความรู้และแนวคิดที่กว้างขวางขึ้น ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของห้องสมุดที่จะต้องจัดหาหนังสือและวัสดุการอ่านทุกชนิด ที่ส่งเสริมหลักสูตรการศึกษาของสถาบันไว้ให้อย่างเพียงพอและทั่วถึงกัน (สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, 2530)

นอกจากนั้นความสะดวกในการใช้บริการห้องสมุดก็นับว่ามีความสำคัญเช่นกัน การมีสถานที่ที่เหมาะสม สะอาด ใต้อากาศ การจัดสภาพแวดล้อมของห้องสมุด ก็สามารถช่วยให้ผู้เข้าใช้บริการได้ และในการจัดห้องสมุดนั้น พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 212) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดห้องสมุดควรมีลักษณะดังนี้

1. มีเจ้าหน้าที่ได้รับการฝึกหัดอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์อยู่ประจำ หรืออย่างน้อยที่สุดก็มีความรู้ในด้านนี้ทำหน้าที่บรรณารักษ์
2. มีหนังสืออุเทศ หรือหนังสืออ้างอิง เพียงพอแก่ความต้องการ
3. มีระเบียบการจัดระบบหนังสือ เพื่อสะดวกในการค้นหา
4. มีโต๊ะเก้าอี้สำหรับอ่านและเขียนอย่างเพียงพอ
5. ควรมีการเก็บสถิติจำนวนผู้ใช้ห้องสมุด จำนวนผู้ยืม
6. มีเครื่องมือช่วยงานบรรณารักษ์ เช่น เครื่องมือซ่อมหนังสือ

7. ระบบการยืมหนังสือควรจะเป็นไปในทางให้ความสะดวกในการยืม มีเครื่องกระตุ้นให้นักศึกษาอยากอ่านหนังสือ เช่น การแสดงหนังสือที่ได้รับมาใหม่

8. มีที่สำหรับอ่านหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ

สรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ หมายถึงสภาพแวดล้อมทางด้านอาคารสถานที่ และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ลักษณะและสภาพของอาคารสถานที่ต่าง ๆ เช่น ห้องเรียน อาคารที่พักอาศัย โรงอาหาร ห้องสมุด ห้องน้ำ สนามกีฬา สถานที่พักผ่อนหย่อนใจและบริเวณทั้งหมดของสถาบัน จัดได้ว่าเป็นสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาทุกคน การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี สะอาด เป็นระเบียบและสวยงาม จะเป็นแรงจูงใจให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในสถาบัน จะเป็นผลต่อเนื่องไปในทางสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตต่อไปในอนาคต ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินกันอย่างจริงจัง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

อรรณพ คุณพันธ์ (2521) ได้วิจัยการสร้างแบบสำรวจจำแนกสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างแบบสำรวจจำแนกสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย บรรยายภาคในการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับเพื่อน บรรยายภาคในการบริหารอาคารสถานที่ จำนวนทั้งสิ้น 112 ข้อ แบบสำรวจฉบับนี้มีความตรงตามทฤษฎีเฉพาะ และความตรงตามเนื้อเรื่อง โดยการตัดสินของผู้ทรงคุณวุฒิ และมีความเที่ยงแบบความคงที่ภายในเป็น 0.85

ประภาศรี สุฉันทบุตร (2522) ได้ศึกษาวิจัยสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยรามคำแหงในทัศนะของนักศึกษา เพื่อศึกษาทัศนะของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ในกลุ่มเพื่อน การบริหาร อาคารสถานที่ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาจากคณะต่าง ๆ จำนวน 1,890 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2521 ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชาย และหญิงมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยแตกต่างกันในทุก ๆ ด้าน นักศึกษาที่มีภูมิฐานะต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมในกลุ่มเพื่อน และสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการบริหารแตกต่างกัน นักศึกษาในคณะวิชาต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่เข้าศึกษาในระยะเวลาต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมแตกต่างกันในด้านห้องเรียน กลุ่มเพื่อน และอาคารสถานที่

บุญเลิศ กลางใจ (2523) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูภาคเหนือ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบทัศนะของอาจารย์ และนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมวิทยาลัยในภาคเหนือตามตัวแปร สถานที่ตั้ง อายุของวิทยาลัย และสถานภาพของผู้ตอบ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วย อาจารย์ และนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคเหนือ 8 แห่ง จำนวน 1,191 คน

ด้วยแบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของอาจารย์ และนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูภาคเหนือทั้ง 8 แห่ง ส่วนใหญ่สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยปานกลาง ความคิดเห็นของอาจารย์ที่มีต่อสภาพวิทยาลัยครูเก่ากับวิทยาลัยครูใหม่แตกต่างกัน นอกนั้นมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

รัชนี อมรพันธ์ (2523) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 8 แห่ง ตามทัศนะของอาจารย์กับนักศึกษา และนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างตามสถานภาพของวิทยาลัยครู ได้แก่ ระยะเวลาที่เปิดดำเนินการ และสถานที่ตั้ง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งอาจารย์และนักศึกษาจำนวน 1,456 คน โดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็นประเมินค่าเป็นคะแนน (Rating Scale) ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามทัศนะของอาจารย์ที่มีคะแนนพึงประสงค์เฉลี่ยสูงสุด สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการบริหารมีคะแนนพึงประสงค์เฉลี่ยต่ำสุด สภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูบุรีรัมย์มีคะแนนพึงประสงค์เฉลี่ยสูงสุดทุกด้าน และสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูสุรินทร์ มีคะแนนพึงประสงค์เฉลี่ยต่ำทุกด้าน

จรรยา ถาวรจักร์ (2523) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูในส่วนกลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูในส่วนกลาง 9 แห่ง ในทัศนะของอาจารย์และนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูในส่วนกลาง ตามตัวแปรสถานที่ตั้ง อายุของวิทยาลัยและสถานภาพของผู้ตอบ กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคกลาง 9 แห่ง จำนวน 1,266 คน เป็นการวิจัยแบบสำรวจด้วยแบบสอบถามจำนวน 86 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า ทัศนะของอาจารย์และนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูแต่ละวิทยาลัยทั้ง 9 แห่ง ส่วนใหญ่สูงกว่าค่าเฉลี่ยปานกลาง ทัศนะของอาจารย์กับนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูเก่าและวิทยาลัยครูนอกเมืองแตกต่างกัน ส่วนทัศนะของอาจารย์และนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูใหม่และวิทยาลัยครูในเมืองไม่ต่างกัน

ชูพันธ์ สมเกื้อ (2523) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูในภาคใต้ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครู 5 ด้าน เกี่ยวกับบรรยากาศการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กลุ่มเพื่อน กิจกรรมนักศึกษา การบริหาร อาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในวิทยาลัยครู 5 แห่งในภาคใต้ ตามความคิดเห็นของอาจารย์กับนักศึกษา ตามตัวแปรของอายุ ที่ตั้งของวิทยาลัย และสถานภาพของผู้ตอบ กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์ 138 คน นักศึกษา 594 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สรุปผลการวิจัยดังนี้ ทั้งอาจารย์และนักศึกษามีความเห็นว่าค่าเฉลี่ยของสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูภาคใต้ มีลำดับคะแนนจากสูงที่สุดไปต่ำที่สุดคือ สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน ด้านอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความสัมพันธ์กลุ่มเพื่อน ด้านการบริหาร และกิจกรรมนักศึกษา ความคิดเห็นของอาจารย์กับนักศึกษาในแต่ละวิทยาลัยที่มีต่อสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน

ผดุง พรหมมูล (2524) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมทางวิชาการของบัณฑิตสาขา วิชาศึกษาศาสตร์ในทัศนะของนิสิต เพื่อศึกษาทัศนะของนิสิตที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการของบัณฑิตศึกษา สาขาศึกษาศาสตร์ ในด้านหลักสูตร การสอนของอาจารย์ การบริการทาง วิชาการและความสัมพันธ์ทางวิชาการระหว่างอาจารย์กับนิสิต กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปริญญาโท ชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 ที่ศึกษาทางด้านการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2523 จำนวน 789 คน โดยใช้แบบสอบถามที่ปรับปรุงมาจากแบบสำรวจจำแนกสภาพแวดล้อม มหาวิทยาลัย และแบบสำรวจกิจกรรมในสถาบันอุดมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นิสิตชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มี ทัศนะต่อสภาพแวดล้อมทางวิชาการไม่แตกต่างกัน ส่วนนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มี ทัศนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศรีสุรางค์ บรรหาร (2524) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีผลต่อสุขภาพจิตของนักศึกษา เพื่อเปรียบเทียบสภาพปัญหาในด้านการปรับตัว ของนักศึกษาด้านการเรียนการสอน อาจารย์ และเพื่อน ตามตัวแปรเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวิชาเอก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีสุดท้ายของภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2524 ในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8 แห่ง จำนวน 678 คน เป็นชาย 368 และหญิง 314 คน โดยใช้แบบสอบถามวัดสภาพปัญหาในด้านการปรับตัวของนักศึกษา จำนวน 96 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชายและหญิงมีปัญหาในด้านการปรับตัว โดยส่วนรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นปัญหาด้านการปรับตัวกับเพื่อนไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำมีปัญหาในด้านการปรับตัวโดย ส่วนรวมไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาเอกต่างกันมีปัญหาในด้านการปรับตัวโดยส่วนรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมบัติ วัจนะสาริกากุล (2524) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษา เอกชน ตามทัศนะคติของนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหาร เพื่อศึกษาทัศนะของนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหารที่มีต่อสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในด้านการเรียนการสอน การบริหารงาน การให้บริการนักศึกษา การจัดกิจกรรมนักศึกษา สังคมกลุ่มเพื่อน อาคาร สถานที่ และการจัดการศึกษา เพื่อสนองความมุ่งหวังของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 อาจารย์และผู้บริหาร ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2523 จำนวน 773 คน โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 68 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหาร มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รังสรรค์ หันสันเทียะ (2526) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูนครราชสีมา ในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพแวดล้อม

วิทยาลัยครูนครราชสีมา ตามทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมด้านการบริหาร ด้านอาคารสถานที่ และด้านการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหาร 72 คน อาจารย์ 79 คน และนักศึกษา 341 คน โดยใช้แบบสำรวจกิจกรรมในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 60 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษามีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูนครราชสีมาในด้านการบริหาร ด้านอาคารสถานที่ และด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้บริหารกับนักศึกษาและอาจารย์กับนักศึกษามีทัศนะแตกต่างกัน ส่วนผู้บริหารกับอาจารย์มีทัศนะไม่แตกต่างกัน ผู้บริหารอาจารย์และนักศึกษามีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ และด้านการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน

มันเกียรติ โกศลนิวัตวิธ (2526) ได้ศึกษาสภาพวิทยาลัยครูกลุ่มภาคตะวันตกในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา ที่มีต่อสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยครูกลุ่มภาคตะวันตก 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหาร ด้านกลุ่มเพื่อนและด้านอาคารสถานที่ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้บริหารอาจารย์ และนักศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2524 จำนวน 1,167 คน โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษามีทัศนะคติต่อสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยครูกลุ่มภาคตะวันตกอยู่ในระดับปานกลาง และมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สมหวัง พิษยานุวัฒน์ และคณะ (2527) ทำการวิจัยการศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย 7 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรีจำนวน 4,705 คน โดยใช้แบบสำรวจสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่สร้างขึ้นวัดสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทยตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษาประกอบด้วยสภาพแวดล้อม 5 ด้าน คือ สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับความประทับใจมหาวิทยาลัย บรรยากาศการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับเพื่อน บรรยากาศในการบริหาร และอาคารสถานที่ ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคมีสภาพแวดล้อมดีกว่ามหาวิทยาลัยส่วนกลาง คะแนนสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และกลุ่มตัวอย่างนิสิตมหาวิทยาลัยศิลปากร สัมพันธ์กับแต่มีเฉลี่ยสะสมอย่างมีนัยสำคัญ

บุบผา การีเวท (2528) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมด้านสังคมกลุ่มเพื่อนมหาวิทยาลัยรามคำแหง ตามทัศนะของนักศึกษาที่คาดว่าจะสำเร็จการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อน ด้านการเลือกคบเพื่อน ด้านกิจกรรมสังคมในกลุ่มเพื่อน ด้านการใช้เวลาว่างในกลุ่มเพื่อน และด้านการปรับตัวในกลุ่มเพื่อน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการเลือกคบเพื่อน นักศึกษาส่วนมากจะเลือกคบเพื่อนที่มีรสนิยมความคิดเห็นและลักษณะนิสัยใจคอที่คล้ายคลึงกัน และยังเห็นว่านักศึกษามีอิสระในการคบเพื่อนต่างเพศสูงและการคบเพื่อนทำให้นักศึกษามีวุฒิภาวะทาง

อารมณ์และมีความมั่นใจในตนเองสูง และการที่นักศึกษามีเวลามากน้อยต่างกันเป็นสาเหตุทำให้ การคบเพื่อนต่างกัน โดยเฉพาะด้านการใช้เวลาว่างในกลุ่มเพื่อน นักศึกษารามคำแหงมีความ วิตกกังวลเรื่องการเรียนมาก แต่ไม่รู้สึกรบกวนใจในการปรับตัวเข้ากับกลุ่มเพื่อน

ภาณี วงษ์พานิชย์ (2535) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ และ นักศึกษาโครงการการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ในวิทยาลัยครู สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหาร ด้านการบริการ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาโครงการการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษาเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านการเรียนการสอนที่ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาโครงการการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ พบว่า ผู้บริหารกับนักศึกษา และอาจารย์ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นรายข้อทั้ง 5 ด้าน

อัจฉราวรรณ นารถพจนานนท์ (2536) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อม มหาวิทยาลัยกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง มี 10 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณลักษณะของอาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับ การสอน ด้านพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ ด้านความเป็นอิสระของนักศึกษาต่อแนวปฏิบัติ ของมหาวิทยาลัย ด้านห้องสมุด ด้านการคบเพื่อน ด้านนโยบายของมหาวิทยาลัย ด้านข่าวสาร ด้านทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อการบริหารมหาวิทยาลัย ด้านการใช้เวลาในการศึกษา ด้าน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน และด้านวินัยศึกษา ซึ่งสภาพแวดล้อมดังกล่าวมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนของนักศึกษา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยต่างประเทศ

ลอคคลิน (Locklin, 1976) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย 4 แห่ง โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงนโยบาย กฎ ระเบียบบริหารสถาบัน การแบ่งหน่วยงานที่มีผลกระทบ ต่อนักศึกษา จากผลการศึกษาพบว่ามีเพียง 2 สถาบันที่ให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการ บริหารสถาบันอย่างเต็มที่ ส่วนอีก 2 สถาบันให้ นักศึกษามีส่วนร่วมเป็นส่วนน้อย นักศึกษา ทั้ง 4 สถาบันไม่มีการรวมตัวเพื่อต่อต้านนโยบายการบริหารสถาบัน และพบว่าสถาบันประเภท แรกมีกฎระเบียบ รวมทั้งนโยบายด้านวิชาการและสังคมที่ไม่เคร่งครัด ข้อเสนอของนักศึกษา ได้รับการตอบสนองจากอาจารย์เป็นอย่างดี อาจารย์และนักศึกษาร่วมกันถกเถียง อภิปราย เกี่ยวกับปัญหาทั้งในด้านการเมือง การศึกษาได้มากกว่าอีกประเภทหนึ่ง

ฮิลล์ (Hills, 1978) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยฟลอริดา แอตแลนติก (Florida Atlantic University) ในทัศนะของอาจารย์และนักศึกษา โดยใช้แบบสอบถามมาตรฐานประเมินค่าสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย (CUES) ผลการศึกษาพบว่าในด้าน การศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถาบันตามลักษณะต่าง ๆ ของนักศึกษา จากเกณฑ์สูงไปต่ำ คือ นักศึกษาเป็นผู้ใฝ่หาความรู้ นักศึกษาเป็นผู้มีระเบียบแบบแผนและปฏิบัติตัวได้เหมาะสม นักศึกษารู้จักตระหนักและสำนึกในหน้าที่ของตนเอง นักศึกษามีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีรักหมู่คณะ และนักศึกษามีความสนใจจากการศึกษาไปปฏิบัติจริงได้ ส่วน อาจารย์มีความคิดเห็นต่อลักษณะของสถาบันจากเกณฑ์สูงไปต่ำ คือ นักศึกษาเป็นผู้มีระเบียบแบบแผน และปฏิบัติตัวได้เหมาะสม นักศึกษาเป็นผู้ใฝ่หาความรู้ ส่วนข้ออื่น ๆ สอดคล้องกัน

บัลติมอร์ และ ลินดา โอเลต (Baltimore and Linda Owlett, 1992) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านความพึงพอใจในการสอนของครูในเมืองลอสแอนเจลิส ผลของ สภาพแวดล้อมในด้านการเรียนการสอน คือ ครูจะพอใจกับผลสำเร็จของนักศึกษาที่ตนเองได้ทำ การสอน และสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถาบัน คือ มิตรภาพและการเห็นอกเห็นใจกัน

ดันน์ (Dunn, 1994) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริการ และการให้คำปรึกษาของ มหาวิทยาลัยเดลาแวร์ (University of Delaware) พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมด้านการบริการ และการให้คำปรึกษาที่ดี จะทำให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อ สถาบัน

แฟรงกลิน (Franklin, 1995) ได้ศึกษาอิทธิพลของความแตกต่างทางสภาพแวดล้อมด้านการเรียนรู้ทางวิชาการและการพัฒนาการรับรู้ทางสติปัญญา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบความแตกต่างของสภาพแวดล้อมภายในสถาบันในด้านการพัฒนาการเรียนรู้ทาง วิชาการ และสติปัญญาโดยนำผลของศึกษาไปประยุกต์ใช้กับสถาบันเพื่อส่งเสริมความสำเร็จ ทางด้านวิชาการ

รีเสค (Reiseck, 1997) ได้ศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดเล็ก พบว่า การที่จะจัดการศึกษาให้กับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องทราบ ภูมิหลังของผู้เรียนก่อนเพื่อที่จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม สถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การ ศึกษาสภาพแวดล้อมนั้นไม่ทำเฉพาะเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเท่านั้น แต่ต้อง วางแผนการถึงสภาวะการณ์ล่วงหน้าของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปด้วย เพื่อให้การจัดการ ศึกษาบรรลุผลดังตั้งใจ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศ จะเห็น ได้ว่า การศึกษางานวิจัยภายในประเทศมุ่งเน้นการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ของสถาบันอุดมศึกษา จากผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถรับรู้สภาพแวดล้อมภายในสถาบันของตนเอง ซึ่งจะทำให้ทราบถึงความพอใจในสภาพแวดล้อมภายในสถาบัน

เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหาร หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ส่วนการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของต่างประเทศสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษาที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษา และขณะเดียวกันก็มีการจัดสภาพแวดล้อมของสถาบันเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักศึกษา

สรุป

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมของสถาบันแต่ละด้าน มีอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษาทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ บุคลิกภาพและความสามารถเป็นอย่างมาก สถาบันอุดมศึกษาใดจัดสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม และถูกต้องตามหลักวิชาการแล้ว นักศึกษาก็จะมีความพอใจที่จะศึกษาในสถาบันนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างสถาบันกับนักศึกษาก็จะน้อยลง ทำให้สถาบันสามารถพัฒนากิจการต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ และเป็นแนวทางที่นำไปสู่การศึกษาทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษาสถาบันราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าจะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถาบันรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาใช้ในการวางแผนจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนานักศึกษาต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย